

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

**Kondycja finansowa gmin
po wprowadzeniu nowych zasad finansowania
jednostek samorządu terytorialnego**

Księga Abstraktów

Nowy Sącz 2026

Redaktor Naukowy

prof. dr hab. Krzysztof Surówka, dr Halina Rechul, mgr Judyta Witowska

Redaktor Techniczny

dr Tamara Bolanowska-Bobrek

© Copyright by Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
Nowy Sącz 2026

ISBN 978-83-67661-78-2

Wydawca

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz
tel. 18 443 45 45, e-mail: sog@ans-ns.edu.pl
www.ans-ns.edu.pl

Adres redakcji

Wydawnictwo Naukowe Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz
tel.: +48 18 443 45 45, e-mail: wn@ans-ns.edu.pl, tbolanowska@ans-ns.edu.pl
wydawnictwo.ans-ns.edu.pl

Druk

Wydawnictwo i drukarnia NOVA SANDEC s.c.
ul. Lwowska 143, 33-300 Nowy Sącz,
tel. +48 18 441 02 88, e-mail: biuro@novasandec.pl

KONFERENCJA NAUKOWA

„Kondycja finansowa gmin po wprowadzeniu nowych zasad finansowania jednostek samorządu terytorialnego”

22-23.10.2026 r.

Krynica-Zdrój

*Konferencja organizowana przez Katedrę Ekonomii i Finansów
Wydziału Nauk Ekonomicznych
Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu*

*Projekt finansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych
przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach Programu Wektory Nauki*

Tytuł projektu:

„Kondycja finansowa gmin po wprowadzeniu nowych zasad finansowania jednostek samorządu terytorialnego”

Numer projektu: WNK/SP/0063/2025/01

Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

PATRONAT HONOROWY

Jolanta Nowakowska – Prezes Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie
dr hab. inż. Józef Ciuła, prof. ANS – Rektor Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

RADA NAUKOWA

Przewodniczący Rady Naukowej

prof. dr hab. Krzysztof Surówka – Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

Sekretarz Rady Naukowej

dr hab. Tomasz Maślanka, prof. ANS – Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

Członkowie Rady Naukowej

prof. dr hab. Teresa Famulska – Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
prof. dr hab. Beata Zofia Filipiak – Uniwersytet Szczeciński
dr hab. Bogusz Mikuła, prof. ANS – Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
dr Aneta Oleksy-Gębczyk – Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
prof. dr hab. Leszek Patrzalek – Uniwersytet Opolski
prof. dr hab. Marzanna Poniatowicz – Uniwersytet w Białymstoku
dr hab. Łukasz Popławski, prof. UEK – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
dr hab. Jacek Sierak, prof. SGH – Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
dr hab. Piotr Sołtyk, prof. UEK – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
dr hab. Jolanta Szolno-Koguc, prof. UMCS – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
dr hab. Jarosław Reszczyński, prof. ANS – Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

KOMITET ORGANIZACYJNY

Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego

dr Halina Rechul

Członkowie Komitetu Organizacyjnego

prof. dr hab. Krzysztof Surówka
dr hab. Tomasz Maślanka, prof. ANS
dr Jarosław Handzel
mgr Judyta Witowska
dr Bartłomiej Wrona

Spis treści

Wstęp	8
--------------------	----------

CZĘŚĆ I.

ZMIANY WPROWADZONE PRZEZ USTAWĘ O FINANSOWANIU SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH – WIĘCEJ KORZYŚCI CZY PROBLEMÓW?

Dorota WYSZKOWSKA, Adam WYSZKOWSKI

Zmiany w finansowaniu jednostek samorządu terytorialnego – skuteczna reforma czy kontrowersyjna zmiana?	10
---	----

Sławomir FRANEK, Katarzyna WÓJTOWICZ

Zmiana zróżnicowania dochodów gmin z PIT i CIT jako jeden z efektów reformy dochodów samorządowych	12
--	----

Beata Zofia FILIPIAK

Zmiany w dochodach województw samorządowych – dylematy finansowe?	14
---	----

Marzanna PONIATOWICZ

Finanse lokalne w warunkach polikryzysu – między odpornością a presją fiskalną ...	16
--	----

Artur WALASIK

Stabilność dochodów gmin z udziałów w podatku dochodowym od osób fizycznych w kontekście zmian zasad finansowania jednostek samorządu terytorialnego.....	18
---	----

Jacek SIERAK

Perspektywy rozwoju jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w świetle opinii ich liderów	19
--	----

Adam DRAB

Kondycja finansowa gmin województwa małopolskiego po reformie dochodów JST	21
--	----

Aleksandra JASIŃSKA, Marek JASIŃSKI, Natalia JAŚKIEWICZ

Wpływ reformy systemu dochodów JST na kondycję finansową miasta Nowy Sącz – analiza porównawcza	23
---	----

Marek REICHEL, Judyta WITOWSKA

Nowy model finansowania jednostek samorządu terytorialnego wobec wyzwań demograficznych	25
---	----

CZĘŚĆ II.

ZAKRES ZADAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ JST A PROBLEM ADEKWATNOŚCI DOCHODÓW

Ewa Monika KRASKA, Joanna ROGALSKA

Rola subwencji ogólnej w finansowaniu województw w świetle zmiany ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego: wpływ na kondycję finansową i zrównoważony rozwój regionów 28

Jolanta SZOLNO-KOGUC

Czy gminy potrzebują władztwa podatkowego? 31

Małgorzata GAŁECKA, Marzena PISZCZEK

Wpływ reformy dochodowej z 2025 roku na nierówności fiskalne JST: systemowa polaryzacja i brak koordynacji z zewnętrznymi instrumentami wsparcia finansowego 33

Joanna ŚMIECHOWICZ

Adekwatność dochodów miast na prawach powiatu wobec rosnących potrzeb finansowych adaptacji do zmian klimatu 35

Zbigniew KULAS, Andrzej KRĘCICHWOST

Podatek katastralny – szansa na zwiększenie dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego 37

Agnieszka ZWOLENIK

Wpływ zmian w przepisach podatkowych na finanse jednostek samorządu terytorialnego 39

Halina RECHUŁ, Bartłomiej WRONA

Nadwyżka operacyjna a wydatki majątkowe jednostek samorządu terytorialnego w Polsce 41

Joanna NIŻNIK

Stabilność finansowa szpitali w Polsce: wyzwania i perspektywy 43

CZĘŚĆ III.

REALIZACJA INWESTYCJI PRZEZ GMINY WOBEC OGRANICZEŃ WYNIKAJĄCYCH Z OBOWIĄZUJĄCYCH REGUŁ FISKALNYCH

Małgorzata Anna WĘGRZYŃSKA

Rachunkowość jako źródło oceny skutków reformy finansowania jednostek samorządu terytorialnego 46

Aldona STANDAR, Agnieszka KOZERA, Łukasz SATOŁA

Czy potencjał dochodowy różnicuje inwestycje gmin w gospodarkę niskoemisyjną? Analiza gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w Polsce 48

Małgorzata GRZĄBA-WŁOSZEK

Efektywność wydatków na utrzymanie zieleni na przykładzie miast na prawach powiatu województwa śląskiego 50

Katarzyna MAJ-SERWATKA, Anna WICHOWSKA

Identyfikacja ryzyk w absorpcji środków unijnych przez JST na przykładzie Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności 52

PAWEŁ MALINOWSKI

AI w administracji – zagrożenie czy realna pomoc? Perspektywa ochrony danych osobowych i wrażliwości decyzji administracyjnych 54

Mariola MAMCARCZYK

Sport jako inwestycja czy koszt? Analiza dochodów i wydatków JST w obszarze kultury fizycznej 56

Monika TUREK-RADWAN, Anna MAZURCZAK-MĄKA

Wpływ niefinansowych czynników ESG na stabilność i efektywność finansów publicznych 58

Joanna MARCISZ, Alicja BONARSKA-TREIT

Znaczenie postaw Generacji Z dla rozwoju kapitału ludzkiego w jednostkach samorządu terytorialnego 60

Wstęp

Niniejsza publikacja jest zbiorem streszczeń referatów prezentowanych podczas konferencji naukowej pt. „Kondycja finansowa gmin po wprowadzeniu nowych zasad finansowania jednostek samorządu terytorialnego”. Organizatorem wydarzenia jest Katedra Ekonomii i Finansów Wydziału Nauk Ekonomicznych Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu. Konferencja realizowana jest w ramach projektu finansowanego ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach Programu Wektory Nauki.

Tematyka konferencji skoncentrowana została wokół problematyki kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego (JST) w obliczu nowych zasad finansowania – obowiązujących od 2025 roku. Wprowadzone zmiany legislacyjne stanowią przesłankę do podjęcia dyskusji o ich wpływie na stabilność finansową samorządów, samodzielność dochodową, jak również możliwości realizacji zadań publicznych i inwestycji. Ocena skutków reformy wymaga uwzględnienia zarówno nowego modelu finansowania jednostek, jak też uwarunkowań funkcjonalnych poszczególnych samorządów i wyzwań, jakie stoją przez wspólnotami lokalnymi.

Celem konferencji jest stworzenie przestrzeni do wymiany wiedzy, doświadczeń i wyników badań pomiędzy przedstawicielami środowiska naukowego a praktykami samorządowymi. Połączenie tych perspektyw pozwala na prowadzenie pogłębionych analiz zmian zachodzących w budżetach samorządów, rozpoznanie trudności wynikających z wdrażania nowych rozwiązań, a także formułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących poprawy kondycji finansowej jednostek samorządu.

Zebrane w księdze abstrakty zostały podzielone na trzy części – odpowiadające sesjom tematycznym konferencji. Pierwsza część dotyczy oceny nowego modelu finansowania jednostek samorządu z punktu widzenia zarówno korzyści, jak i wyzwań wynikających z przyjętych rozwiązań. Druga część poświęcona została problematyce adekwatności dochodów JST do zadań realizowanych przez jednostki. W trzeciej części zaprezentowane zostały zagadnienia dotyczące możliwości realizacji inwestycji przez gminy przy ograniczeniach wynikających z obowiązujących reguł fiskalnych.

Prezentowana publikacja ma przybliżyć problematykę konferencji, ale przede wszystkim zachęcić do dalszej dyskusji i refleksji nad skutkami reformy finansowania jednostek samorządu terytorialnego. Mamy nadzieję, że zawarte w niej abstrakty będą inspiracją do podejmowania kolejnych badań i analiz, stworzą platformę do wymiany doświadczeń, jak też pozwolą na zacieśnienie współpracy pomiędzy środowiskiem naukowym a praktykami samorządowymi.

Halina Rechul
Krzysztof Surówka
Judyta Witowska

CZĘŚĆ I.
ZMIANY WPROWADZONE PRZEZ USTAWĘ
O FINANSOWANIU SAMORZĄDÓW
TERYTORYALNYCH –
WIĘCEJ KORZYŚCI CZY PROBLEMÓW?

Dorota WYSZKOWSKA

Uniwersytet w Białymstoku

e-mail: d.wyszkowska@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0003-1084-5341

Adam WYSZKOWSKI

Uniwersytet w Białymstoku

e-mail: a.wyszkowski@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0001-7287-9534

ZMIANY W FINANSOWANIU JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO – SKUTECZNA REFORMA CZY KONTROWERSYJNA ZMIANA?

Streszczenie

Dyskutowana od lat potrzeba zmian w systemie finansowania jednostek samorządu terytorialnego (JST) w Polsce doczekała się materializacji w październiku 2024 roku, w postaci uchwalenia „nowej” ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (ustawa weszła w życie dnia 1 stycznia 2025 roku). Oczekiwania JST, odnoszące się do zwiększenia poziomu ich dochodów wobec rosnących wydatków, miały zostać spełnione głównie poprzez zmiany w naliczaniu dochodów pochodzących z podatków dochodowych PIT i CIT. Ustawodawca dokonał też zmian w systemie wyrównawczym (wprowadził mechanizm szacowania potrzeb finansowych oraz korekty zamożności), co miało sprzyjać poprawie sytuacji najsłabszych finansowo JST i eliminacji zbędnych przepływów finansowych.

Co prawda, od czasu wprowadzenia zmian upłynął zbyt krótki czas na pełną ocenę nowego systemu finansowania JST, ale był on wystarczający, by można było sformułować oceny poszczególnych jego elementów. W opracowaniu podjęta została próba określenia słabych i mocnych stron wdrożonej reformy finansowania JST, mających wpływ na sytuację finansową podstawowych JST w Polsce. Z wykorzystaniem danych budżetowych została przedstawiona sytuacja finansowa tych jednostek, w tym wielkość: dochodów z podatków PIT i CIT gmin przed oraz po wprowadzeniu nowych zasad finansowania JST, subwencji ogólnej i dotacji celowych przyznanej tym jednostkom, a także wydatków: ogółem i majątkowych.

Zestawione dane budżetowe (jak też wielkości planowane na rok 2026) wskazują, że reforma nie przyczynia się do istotnych zmian sytuacji finansowej gmin. Można zaryzykować stwierdzenie, że nowy system zasilania finansowego JST jest jedynie przesunięciem źródła dochodów z subwencji ogólnej do dochodów z podatków dochodowych (w przypadku gmin – PIT). Należy jednak zwrócić uwagę na trzy kwestie:

- 1) skomplikowania systemu finansowania JST – zwłaszcza w części wyrównawczej i braku dostępu do danych źródłowych stanowiących podstawę wyliczeń należnych jednostkom dochodów;
- 2) uzależnienia dochodów gmin od koniunktury gospodarczej i sytuacji demograficznej;
- 3) zróżnicowanego wpływu reformy na różne rodzaje gmin.

Słowa kluczowe: dochody podatkowe, potrzeby finansowe, korekta zamożności, samodzielność finansowa gmin.

THE REFORM OF LOCAL GOVERNMENT FINANCING – AN EFFECTIVE SOLUTION OR A CONTROVERSIAL CHANGE?

Summary

The need for changes to the system of financing local government units (LGUs) in Poland, which had been discussed for many years, finally materialised in October 2024 with the enactment of the “new” Act on the Revenues of Local Government Units (the Act entered into force on 1 January 2025). The expectations of LGUs regarding an increase in their revenue levels in response to rising expenditure were to be met primarily through changes in the calculation of revenues derived from personal income tax (PIT) and corporate income tax (CIT). At the same time, the legislator introduced changes to the equalisation system, including a mechanism for estimating financial needs and an adjustment for fiscal capacity. These changes were intended to improve the financial position of financially weaker local government units and eliminate unnecessary financial flows.

Although too little time has elapsed since the introduction of these changes to allow for a comprehensive assessment of the new local government financing system, the period has been sufficient to formulate preliminary assessments of its individual components. This study attempts to identify the strengths and weaknesses of the implemented local government financing reform that affect the financial situation of basic-level local government units in Poland. Using budgetary data, the financial situation of these units is presented, including: revenues from PIT and CIT received by municipalities before and after the introduction of the new local government financing rules; general grants and earmarked grants allocated to these units; total and capital expenditure.

The compiled budgetary data, as well as the figures planned for 2026, indicate that the reform has not resulted in significant changes in the financial situation of municipalities. It may be argued that the new system of financing local government units essentially involves a shift in the source of revenues from general grants to income tax revenues (in the case of municipalities, primarily PIT revenues). However, three issues warrant particular attention:

- 1) the complexity of the local government financing system, particularly its equalisation component, and the lack of access to the source data underlying the calculation of revenues due to individual local government units;
- 2) the dependence of municipal revenues on economic conditions and demographic developments;
- 3) the differentiated impact of the reform on different types of municipalities.

Keywords: tax revenue, financial needs, fiscal capacity adjustment, financial autonomy of local authorities.

Sławomir FRANEK

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: slawomir.franek@usz.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9698-4918

Katarzyna WÓJTOWICZ

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

e-mail: katarzyna.wojtowicz@umcs.pl

ORCID: 0000-0002-7049-0063

ZMIANA ZRÓŻNICOWANIA DOCHODÓW GMIN Z PIT I CIT JAKO JEDEN Z EFEKTÓW REFORMY DOCHODÓW SAMORZĄDOWYCH

Streszczenie

Celem badania jest ocena zmian poziomu i zróżnicowania dochodów z PIT oraz CIT w gminach i miastach na prawach powiatu po reformie systemu dochodów JST, która weszła w życie w 2025 roku. Analiza obejmuje lata 2022-2026. Dla lat 2022-2025 wykorzystano dane o wykonaniu dochodów pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS, a dla 2026 roku – dane planistyczne ze sprawozdań budżetowych Rb-27S, zweryfikowane i w przypadku stwierdzenia rozbieżności skorygowane na podstawie uchwał budżetowych. Uwzględniono też zmiany statusu wybranych gmin, w tym utworzenie nowych jednostek.

Analizę przeprowadzono na podstawie dochodów w przeliczeniu na mieszkańca. Ich poziom scharakteryzowano za pomocą średniej oraz mediany, a zróżnicowanie – wartości minimalnych i maksymalnych, odchylenia standardowego oraz współczynnika zmienności. Wyniki wskazują, że po wprowadzeniu zmian w 2025 roku nastąpił zwłaszcza wyraźny wzrost dochodów z PIT per capita, któremu towarzyszyło zmniejszenie ich zróżnicowania. Efekt ten był szczególnie widoczny w gminach wiejskich, w których przed reformą rozpiętość dochodów per capita była największa. W gminach miejskich i miastach na prawach powiatu dochody z PIT per capita też znacząco wzrosły. Ze względu na ich wyższy poziom wyjściowy względny wzrost dochodów jednostek znajdujących się w dolnej części rozkładu był jednak mniejszy niż w części gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. W konsekwencji zmniejszyły się różnice zarówno między jednostkami o niskich i wysokich dochodach z PIT per capita, jak też pomiędzy gminami a miastami na prawach powiatu.

W przypadku CIT wzrost przeciętnych dochodów per capita był mniejszy, a ich rozkład pozostał silnie zróżnicowany. Dotyczyło to zwłaszcza gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, w których poziom wpływów z CIT w dużej mierze zależał od obecności niewielkiej liczby znaczących podatników. Gminy miejskie i miasta na prawach powiatu osiągały przeciętnie wyższe dochody z CIT per capita, jednak również w tych grupach utrzymywało się znaczne zróżnicowanie. Efekt wyrównawczy reformy był zatem w odniesieniu do CIT wyraźnie słabszy niż w przypadku PIT.

Słowa kluczowe: decentralizacja fiskalna, dochody samorządowe, nierówności fiskalne.

CHANGES IN THE DISPERSION OF MUNICIPAL PIT AND CIT REVENUES FOLLOWING POLAND'S LOCAL GOVERNMENT REVENUE REFORM

Summary

This study assesses changes in the level and variation of per capita personal income tax (PIT) and corporate income tax (CIT) revenues across Polish municipalities and cities with county rights following the 2025 reform of Poland's local government revenue system. The analysis covers 2022-2026. For 2022-2025, the study uses data on actual revenues from Statistics Poland's Local Data Bank; for 2026, it uses planned revenue figures reported in Rb-27S budget reports. These figures were verified and, where discrepancies were found, adjusted based on the relevant budget resolutions. The analysis also accounts for changes in the administrative status of selected municipalities, including the creation of new local government units.

The study is based on per capita revenues. Revenue levels are described using the mean and median, while variation is assessed using minimum and maximum values, the standard deviation, and the coefficient of variation.

The results show that the most pronounced post-reform change was a marked increase in per capita PIT revenues, accompanied by a decline in their variation. This pattern was especially pronounced in rural municipalities, where pre-reform variation in per capita revenues was greatest. Per capita PIT revenues also rose substantially in urban municipalities and cities with county rights. However, because these units had higher initial revenue levels, the relative gains among units at the lower end of the distribution were less pronounced than those recorded in some rural and urban-rural municipalities. As a result, disparities in per capita PIT revenues narrowed both between low- and high-revenue units and between municipalities and cities with county rights. For CIT, the increase in average per capita revenues was smaller, and the distribution remained highly uneven. This was especially true in rural and urban-rural municipalities, where per capita CIT revenues depended heavily on the presence of a small number of major corporate taxpayers. Urban municipalities and cities with county rights recorded higher average per capita CIT revenues, but substantial variation persisted within these groups as well. Overall, the equalizing effect observed for CIT was considerably weaker than that observed for PIT.

Keywords: fiscal decentralization, local government revenues, fiscal disparities.

Beata Zofia FILIPIAK

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: beata.filipiak@usz.edu.pl

ORCID: 0000-0002-5480-5264

ZMIANY W DOCHODACH WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH – DYLEMATY FINANSOWE?

Streszczenie

Dochody województw samorządowych stanowią podstawę realizacji zadań o charakterze ponadlokalnym, w tym polityki regionalnej, transportowej, inwestycyjnej i środowiskowej. Reforma systemu dochodów JST, obowiązująca reforma, miała zwiększyć przejrzystość oraz stabilność finansowania samorządów poprzez zmianę sposobu kalkulacji udziałów w PIT i CIT, a także odejście od dotychczasowego mechanizmu subwencyjnego. Jednak pierwsze doświadczenia wskazują na odmienne skutki reformy w poszczególnych typach JST. Szczególnie istotny jest przypadek województw, których dochody w 2026 roku mogą być niższe niż w 2025 roku o ok. 460 mln zł, podczas gdy dochody pozostałych JST wzrastają. Rodzi to pytanie, czy wzrost dochodów nominalnych rzeczywiście przekłada się na zwiększenie autonomii finansowej regionów, a także ich zdolności do finansowania długookresowych inwestycji rozwojowych.

Celem opracowania jest identyfikacja i ocena zmian w strukturze oraz poziomie dochodów województw samorządowych w latach 2024-2026, ze szczególnym uwzględnieniem skutków reformy systemu dochodów JST, w tym zmian udziałów w PIT i CIT oraz wskazanie na znaczenie tych zmian dla realizacji zadań bieżących i dla potencjału rozwojowego regionów.

Przyjęto następującą hipotezę: reforma systemu dochodów jednostek samorządu terytorialnego z 2024 roku oddziałuje na nominalny potencjał dochodowy województw samorządowych, ale nie zapewniła proporcjonalnego wzrostu ich stabilności i samodzielności finansowej, pogłębiając dysproporcje pomiędzy finansowaniem zadań rozwojowych a zależnością od transferów i rozwiązań centralnych.

Jednym z podstawowych wniosków jest fakt, że reforma dochodów JST tworzy nowe warunki finansowania województw, ale jednocześnie ujawnia strukturalne dylematy ich gospodarki finansowej. Kluczowym wyzwaniem pozostaje zapewnienie stabilnych i adekwatnych dochodów w relacji do zakresu zadań oraz ograniczenie wrażliwości finansów regionalnych na decyzje centralne, a także zmienność otoczenia społeczno-gospodarczego. W przypadku województw szczególnego znaczenia nabiera więc nie tylko wielkość dochodów, lecz także ich stabilność, przewidywalność i zdolność do finansowania inwestycji rozwojowych.

Słowa kluczowe: dochody JST, stabilność finansowa, finansowanie zadań JST.

CHANGES IN THE INCOME OF LOCAL GOVERNMENT VOIVODESHIPS – FINANCIAL DILEMMAS?

Summary

The revenues of local government voivodeships form the basis for implementing supra-local tasks, including regional, transport, investment, and environmental policies. The reform of the local government revenue system, the current reform, was intended to increase the transparency and stability of local government financing by changing the method of calculating PIT and CIT contributions and abandoning the current subsidy mechanism. However, initial experience indicates varying effects of the reform on different types of local governments. The case of voivodeships is particularly significant, as their revenues in 2026 may be approximately PLN 460 million lower than in 2025, while the revenues of other local governments are increasing. This raises the question of whether the increase in nominal revenues actually translates into increased financial autonomy for regions and their ability to finance long-term development investments.

The aim of this study is to identify and assess changes in the structure and level of revenues of local government voivodeships in 2024-2026, with particular emphasis on the effects of the local government revenue system reform, including changes in PIT and CIT shares, and to indicate the significance of these changes for the implementation of current tasks and the development potential of the regions. The following hypothesis was adopted: the 2024 reform of the local government revenue system impacts the nominal revenue potential of local government voivodeships but does not ensure a proportional increase in their stability and financial independence, deepening the disparity between the financing of development projects and their dependence on transfers and central solutions.

One of the key conclusions is that the local government revenue reform creates new financing conditions for voivodeships, but simultaneously reveals the structural dilemmas of their financial management. Ensuring stable and adequate revenues in relation to the scope of their responsibilities and limiting the sensitivity of regional finances to central decisions and the volatility of the socio-economic environment remains a key challenge. Therefore, in the case of voivodeships, not only the level of revenues but also their stability, predictability, and the ability to finance development investments are of particular importance.

Keywords: local government unit revenues, financial stability, financing of local government unit tasks.

Marzanna PONIATOWICZ

Uniwersytet w Białymstoku

e-mail: m.poniatowicz@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0002-8695-5224

FINANSE LOKALNE W WARUNKACH POLIKRYZYSU – MIĘDZY ODPORNOŚCIĄ A PRESJĄ FISKALNĄ

Streszczenie

Współczesne jednostki samorządu terytorialnego (JST) funkcjonują w szczególnie złożonym i dynamicznym otoczeniu. Kryzysy geopolityczne, energetyczne, klimatyczne, demograficzne, technologiczne i fiskalne nie pojawiają się już pojedynczo ani nie następują po sobie. Coraz częściej współwystępują oraz wzajemnie się wzmacniają, tworząc zjawisko określane w literaturze mianem polikryzysu (*polycrisis*) i środowisko permanentnej niepewności. W tym kontekście ocena kondycji finansowej JST wymaga wyjścia poza tradycyjną perspektywę równowagi budżetowej. Coraz większego znaczenia nabiera odporność fiskalna (*fiscal resilience*), rozumiana jako zdolność JST do absorpcji szoków, adaptacji do zmieniających się warunków i odbudowy przestrzeni fiskalnej przy zachowaniu ciągłości usług publicznych oraz zdolności rozwojowej.

Celem niniejszej pracy jest ocena pierwszych efektów reformy systemu dochodów JST, wprowadzonej ustawą z dnia 1 października 2024 roku, z perspektywy kondycji oraz odporności fiskalnej gmin i miast na prawach powiatu. Analizę oparto na danych Ministerstwa Finansów dotyczących wykonania budżetów JST w latach 2024-2025. Badaniem objęto zmiany poziomu i struktury dochodów, ze szczególnym uwzględnieniem PIT, CIT oraz pozostałych dochodów własnych, a także kształtowanie się nadwyżki operacyjnej.

Wyniki wskazują, że reforma poprawiła w 2025 roku bieżącą kondycję finansową JST, szczególnie gmin, jednak poprawa ta nie przełożyła się na analogiczne wzmocnienie ich odporności fiskalnej na przyszłe kryzysy. Rosnące znaczenie PIT i CIT zwiększa ekspozycję finansów lokalnych na wahania koniunktury gospodarczej. Jednocześnie, mimo formalnego zaliczenia tych źródeł do dochodów własnych, JST nie dysponują w ich zakresie rzeczywistym władztwem podatkowym. Wzrost dochodów własnych nie jest zatem równoznaczny ze wzrostem autonomii fiskalnej. Ujawnia się tym samym zasadniczy paradoks reformy: krótkookresowa poprawa sytuacji finansowej może współistnieć ze wzrostem strukturalnej wrażliwości systemu dochodowego na przyszłe szoki. Reforma nie wzmocniła bowiem w porównywalnym stopniu dywersyfikacji bazy dochodowej, lokalnego władztwa podatkowego ani elastyczności fiskalnej JST. O rzeczywistej odporności decyduje nie tylko poziom dochodów, lecz przede wszystkim zdolność do autonomicznego reagowania na szoki, generowania trwałej nadwyżki operacyjnej oraz odbudowy przestrzeni fiskalnej po kolejnych kryzysach.

Słowa kluczowe: polikryzys, odporność fiskalna, finanse lokalne, jednostki samorządu terytorialnego, reforma dochodów JST, autonomia fiskalna.

LOCAL FINANCE IN THE ERA OF POLYCRISIS – BETWEEN FISCAL RESILIENCE AND FISCAL PRESSURE

Summary

Contemporary local government units (LGUs) operate in an increasingly complex and dynamic environment. Geopolitical, energy, climate, demographic, technological, and fiscal crises no longer occur in isolation or follow one another sequentially. Instead, they increasingly overlap and reinforce one another, giving rise to what the literature refers to as a polycrisis and creating an environment of persistent uncertainty. In this context, assessing the financial condition of LGUs requires moving beyond the traditional focus on budgetary balance. Fiscal resilience is becoming increasingly important and is understood as the capacity of LGUs to absorb shocks, adapt to changing conditions, and rebuild fiscal space while maintaining the continuity of public services and development capacity.

The aim of this paper is to assess the initial effects of the reform of the LGU revenue system introduced by the Act of 1 October 2024, from the perspective of the financial condition and fiscal resilience of municipalities and cities with county rights. The analysis is based on Ministry of Finance data on LGU budget execution in 2024-2025. The study examines changes in the level and structure of revenues, with particular emphasis on personal income tax (PIT), corporate income tax (CIT), and other own-source revenues, as well as developments in the operating surplus.

The results indicate that the reform improved the current financial condition of LGUs in 2025, particularly that of municipalities. However, this improvement did not translate into a corresponding strengthening of their fiscal resilience to future crises. The growing importance of PIT and CIT increases the exposure of local government finances to fluctuations in the economic cycle. At the same time, although these revenue sources are formally classified as own-source revenues, LGUs have no effective taxing powers over them. An increase in own-source revenues is therefore not equivalent to an increase in fiscal autonomy. This reveals a fundamental paradox of the reform: short-term improvements in the financial position of LGUs may coexist with greater structural vulnerability of the revenue system to future shocks. The reform has not brought a corresponding strengthening of revenue-base diversification, local taxing powers, or the fiscal flexibility of LGUs. Genuine fiscal resilience depends not only on the level of revenues, but above all on the capacity of LGUs to respond autonomously to shocks, generate a sustainable operating surplus, and rebuild fiscal space following successive crises.

Keywords: polycrisis, fiscal resilience, local finance, local government units, local government revenue reform, fiscal autonomy.

Artur WALASIK

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: artur.walasik@ue.katowice.pl

ORCID: 0000-0002-8306-1575

STABILNOŚĆ DOCHODÓW GMIN Z UDZIAŁÓW W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH W KONTEKŚCIE ZMIAN ZASAD FINANSOWANIA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Streszczenie

Nowe regulacje dotyczące dochodów jednostek samorządu terytorialnego w swych założeniach miały przyczynić się do zwiększenia samodzielności finansowej samorządu terytorialnego, zwłaszcza przez wzmocnienie związku między lokalną bazą podatkową oraz dochodami własnymi. Kluczowym dla osiągnięcia tego celu jest zmiana zasad ustalania udziału jednostek samorządu terytorialnego w opodatkowaniu dochodów osobistych.

Przedmiotem referatu jest analiza wpływu tych zmian na stabilizację dochodów gmin z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych w kontekście teoretycznych założeń ekonomiki lokalnego sektora publicznego, w szczególności kryteriów efektywności oraz równości modeli podziału władztwa podatkowego. Zakres badań dotyczyć będzie lat podatkowych bezpośrednio poprzedzającego i następującego po wejściu w życie nowej ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Przedstawione zostaną statystyki dotyczące wskaźników samodzielności finansowej w kontekście zmian wynikających z zasad ustalania udziału gmin we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych.

Słowa kluczowe: równość opodatkowania, efektywność opodatkowania, udział w podatku od dochodów osobistych, samodzielność finansowa gmin.

STABILITY OF MUNICIPAL REVENUES FROM PERSONAL INCOME TAX SHARING UNDER THE REFORM OF THE LOCAL GOVERNMENT FINANCE SYSTEM IN POLAND

Summary

The recent reform of the revenue system for local government units in Poland was intended to enhance local fiscal autonomy by strengthening the relationship between the local tax base and local government own-source revenues. A central component of this reform is the introduction of new rules governing the allocation of municipal shares in personal income tax (PIT) revenues.

This paper investigates the implications of these institutional changes for the stability of municipal revenues derived from PIT sharing. The analysis is grounded in the theoretical framework of local public economics, with particular emphasis on the efficiency and equity criteria underpinning alternative models of tax assignment and revenue sharing. The empirical investigation covers the tax years immediately preceding and following the entry into force of the new Act on the Revenues of Local Government Units. The paper presents selected indicators of municipal fiscal autonomy and examines how the revised PIT revenue-sharing mechanism has affected the stability of municipal revenue streams.

Keywords: tax equity, tax efficiency, personal income tax revenue sharing, municipal fiscal autonomy, local government finance.

Jacek SIERAK

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

e-mail: jsiera@sgh.waw.pl

ORCID: 0000-0001-8968-133X

PERSPEKTYWY ROZWOJU JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W POLSCE W ŚWIEŹLE OPINII ICH LIDERÓW

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja i analiza perspektyw rozwoju jednostek samorządu terytorialnego (JST) w Polsce w świetle opinii ich liderów. Przedmiotem analizy są oceny możliwości prowadzenia aktywnej polityki rozwojowej, w szczególności w zakresie działalności inwestycyjnej, realizacji usług publicznych, sytuacji dochodowej, zadłużenia oraz dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Opinie osób zarządzających JST stanowią istotne źródło informacji o postrzeganych możliwościach i ograniczeniach rozwoju lokalnego oraz regionalnego.

Wyniki badań wskazują na utrzymywanie się umiarkowanego poziomu optymizmu wśród przedstawicieli samorządów, przy jednoczesnym pogorszeniu ocen perspektyw rozwojowych w najnowszym okresie. Widoczne jest też zróżnicowanie sytuacji pomiędzy poszczególnymi typami JST. Relatywnie korzystniej swoje możliwości rozwojowe oceniają miasta na prawach powiatu, podczas gdy bardziej ograniczone perspektywy występują w jednostkach o mniejszej skali działania i słabszym potencjale finansowym.

Zdolność JST do prowadzenia aktywnej polityki rozwojowej jest powiązana przede wszystkim z potencjałem dochodowym, możliwością generowania nadwyżki operacyjnej oraz zdolnością do pozyskiwania środków zewnętrznych. Znaczenie ma także skala jednostki i stopień urbanizacji, wpływające na możliwości finansowania inwestycji oraz utrzymania odpowiedniego poziomu usług publicznych. Jednocześnie coraz większym wyzwaniem stają się bariery zarówno kosztowe, jak również demograficzne. Wzrost kosztów realizacji zadań publicznych, ograniczone możliwości współfinansowania inwestycji, zadłużenie i spadek liczby mieszkańców mogą ograniczać aktywność rozwojową części JST. Szczególnie trudna sytuacja występuje w jednostkach tracących mieszkańców, w których zmniejszanie się bazy dochodowej nie prowadzi proporcjonalnie do ograniczenia kosztów utrzymania infrastruktury i świadczenia usług.

Uzyskane wyniki wskazują na silne zróżnicowanie perspektyw rozwojowych JST w Polsce. Skuteczna polityka wspierania samorządów powinna zatem uwzględniać ich odmienny potencjał finansowy, skalę działania oraz uwarunkowania demograficzne, a także wzmacniać zdolność do finansowania inwestycji, utrzymania jakości usług publicznych oraz reagowania na zmiany społeczno-ekonomiczne.

Słowa kluczowe: jednostki samorządu terytorialnego, lokalna i regionalna polityka rozwojowa, opinie liderów samorządowych, uwarunkowania demograficzne.

DEVELOPMENT PROSPECTS FOR LOCAL GOVERNMENT UNITS IN POLAND IN LIGHT OF THEIR LEADERS' OPINIONS

Summary

The purpose of the hereby article is to identify and analyze the development prospects of local government units (LGUs) in Poland based on the opinions of their leaders. The analysis focuses on assessments regarding the feasibility of pursuing an active development policy—specifically concerning investment activities, the provision of public services, revenue situations, debt levels, and access to external funding sources. The views of LGU executives stay a crucial source of information regarding perceived opportunities and constraints for local and regional development.

Research findings indicate a sustained moderate level of optimism among local government representatives, while a recent deterioration in assessments of development prospects is noticed. Disparities in the conditions of different types of LGUs are also evident. Consolidated cities-counties rate their development prospects relatively more favorably, whereas more limited prospects exist for units operating on a smaller scale and with weaker financial potential.

An LGU's capacity to follow an active development policy is first of all related to its revenue potential, ability to generate an operating surplus, and capacity to secure external funding. The unit's scale and degree of urbanization also play a significant role, influencing the ability to finance investments and maintain adequate public service levels. At the same time, cost-related and demographic barriers are becoming increasingly challenging. Rising costs of delivering public tasks, limited capacity for investment co-financing, debt burdens, and declining population numbers may constrain development activities for some LGUs. A particularly difficult situation exists in local government units experiencing population decline, where the shrinking revenue base is not matched by a proportional reduction in the costs of maintaining infrastructure and providing services.

The findings show significant disparities in the development prospects of local government units in Poland. Therefore, effective policies to support local governments should consider their diverse financial capacities, scales of operation, and demographic conditions, together with strengthening their ability to finance investments, maintain the quality of public services, and respond to social and economic changes.

Keywords: local government units, local and regional development policy, opinions of local government leaders, demographic conditions.

Adam DRAB

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

e-mail: adam.drab@urk.edu.pl

ORCID: 0009-0006-7740-7046

KONDYCJA FINANSOWA GMIN WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO PO REFORMIE DOCHODÓW JST

Streszczenie

Gmina jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego zobowiązana jest do wspierania zrównoważonego rozwoju społeczności lokalnej oraz zapewnienia mieszkańcom odpowiedniej jakości usług publicznych. Realizacja tych zadań wymaga dysponowania odpowiednimi zasobami, zwłaszcza finansowymi, które pochodzą ze źródeł zewnętrznych, takich jak dotacje, a także z dochodów własnych, m.in. podatków. Dla samodzielności finansowej kluczowe są stabilne i wydajne dochody własne. Badaniem objęto 182 gminy województwa małopolskiego. Z analizy wyłączono gminę Szczawa, utworzoną w 2025 roku, ze względu na brak wystarczających danych. Materiał źródłowy wykorzystany w badaniu pozyskano z baz Ministerstwa Finansów, obejmujących sprawozdania budżetowe gmin Rb-27S oraz z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Celem badania jest ocena wpływu reformy zasad ustalania dochodów z tytułu udziału w podatkach PIT i CIT, a także subwencji ogólnej na sytuację finansową gmin.

Przeprowadzona reforma poprawiła sytuację finansową wszystkich analizowanych gmin. W porównaniu z zasadami obowiązującymi przed jej wdrożeniem dochody gmin wzrosły średnio o 4,46 %, a łączne dochody z PIT, CIT i subwencji ogólnej zwiększyły się przeciętnie o 362 zł per capita. Głównym źródłem korzyści finansowych był wzrost dochodów z PIT, wynoszący średnio 1 677 zł per capita, ale należy zaznaczyć, że znaczna część tego wzrostu została skompensowana spadkiem subwencji ogólnej, który wyniósł przeciętnie 1 334 zł per capita. Wskaźnik samodzielności finansowej wzrósł średnio z 36% do 55%, głównie wskutek wzrostu dochodów własnych o 63%. Efekt reformy był istotnie zróżnicowany w zależności od JST. Większe korzyści osiągały gminy silniej zurbanizowane, gęściej zaludnione i o wyższej aktywności gospodarczej. Z kolei jednostki o niskiej przedsiębiorczości, małej gęstości zaludnienia i większym znaczeniu rolnictwa częściej należały do grupy o małych korzyściach. Sąsiedztwo dużego miasta nie gwarantowało najwyższych efektów – gminy położone w jego otulinie lub bezpośrednio z nim graniczące najczęściej uzyskiwały korzyść umiarkowaną. Wyniki wskazują, że reforma nie oddziaływała jednakowo na wszystkie gminy i relatywnie bardziej sprzyjała jednostkom o silniejszej bazie miejskiej i gospodarczej.

Słowa kluczowe: dochody samorządowe, dochody własne, podatek PIT, podatek CIT, subwencja ogólna.

THE FINANCIAL SITUATION OF LOCAL AUTHORITIES IN THE MAŁOPOLSKA VOIVODESHIP FOLLOWING THE LOCAL GOVERNMENT REVENUE REFORM

Summary

As the basic unit of local government, a municipality is obliged to support the sustainable development of the local community and to provide its residents with public services of an appropriate standard. Carrying out these tasks requires access to adequate resources, primarily financial, which come from external sources, such as grants, and from the municipality's own revenue, including taxes. Stable and efficient own revenue is crucial for financial autonomy. The study covered 182 municipalities in the Małopolska Voivodeship. The municipality of Szczawa, established in 2025, was excluded from the analysis due to a lack of sufficient data. The source material used in the study was obtained from the databases of the Ministry of Finance, comprising the municipalities' Rb-27S budget reports, and from the Local Data Bank of the Central Statistical Office. The aim of the study is to assess the impact of the reform of the rules for determining revenue from shares in PIT and CIT taxes and from the general subsidy on the financial situation of municipalities.

The reform has improved the financial situation of all the municipalities analysed. Compared with the rules in force prior to its implementation, municipal revenues increased by an average of 4.46 per cent, whilst total revenues from personal income tax (PIT), corporation tax (CIT) and general subsidies rose by an average of 362 zł per capita. The main source of financial benefits was the increase in PIT revenue, amounting to an average of 1,677 zł per capita; however, it should be noted that a significant proportion of this increase was offset by a reduction in general subsidies, which amounted to an average of 1,334 zł per capita. The financial self-sufficiency ratio rose on average from 36 per cent to 55 per cent, mainly as a result of a 63 per cent increase in own revenue. The impact of the reform varied significantly depending on the local government unit. Greater benefits were achieved by municipalities that were more urbanised, more densely populated and with higher levels of economic activity. Conversely, local authorities with low levels of entrepreneurship, low population density and a greater reliance on agriculture were more likely to fall into the group with limited benefits. Proximity to a large city did not guarantee the greatest benefits – municipalities situated in its buffer zone or directly bordering it most often achieved moderate benefits. The results indicate that the reform did not affect all municipalities equally and was relatively more favourable to those with a stronger urban and economic base.

Keywords: local authority revenue, own revenue, personal income tax, corporation tax, general grant.

Aleksandra JASIŃSKA

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: ajasinska@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0000-0002-0374-5484

Marek JASIŃSKI

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: mjasinski@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0009-0005-1346-4351

Natalia JAŚKIEWICZ

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: njaskiewicz@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0009-0006-1191-4862

WPŁYW REFORMY SYSTEMU DOCHODÓW JST NA KONDYCJĘ FINANSOWĄ MIASTA NOWY SĄCZ – ANALIZA PORÓWNAWCZA

Streszczenie

Reforma systemu dochodów jednostek samorządu terytorialnego, obowiązująca od 2025 roku, wprowadziła istotne zmiany w mechanizmie kształtowania samorządowych dochodów, w szczególności w zakresie dochodów z PIT i CIT oraz systemu subwencjonowania. Celem opracowania jest ocena zmian wybranych aspektów kondycji finansowej Nowego Sącza w pierwszym roku funkcjonowania nowych zasad finansowania JST, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu i struktury dochodów, wyniku operacyjnego, jak również wydatków majątkowych.

Badanie przeprowadzono na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS z lat 2022-2025. Wykorzystano dziewięć wskaźników charakteryzujących trzy obszary: potencjał i samodzielność dochodową, strukturę dochodów związaną z reformą systemu finansowania JST, a także kondycję operacyjną i możliwości rozwojowe miasta. Analizę przeprowadzono dwuetapowo. Zmiany odnotowane w Nowym Sączu w latach 2024-2025 porównano z medianą zmian dla 66 miast na prawach powiatu i odniesiono je do tendencji obserwowanych w Nowym Sączu w latach 2022-2024.

Wyniki wskazują na wyraźne wzmocnienie strony dochodowej budżetu Nowego Sącza w pierwszym roku obowiązywania nowych zasad. Dochody ogółem per capita wzrosły o 22,60%, a dochody własne per capita o 75,03%, w konsekwencji czego Nowy Sącz zajął odpowiednio 5. i 7. pozycję wśród badanych jednostek. Jednocześnie udział dochodów własnych w dochodach ogółem zwiększył się o 19,28 p.p., zaś udział subwencji ogólnej zmniejszył się o 18,36 p.p. Szczególnie wysoka była dynamika wydatków majątkowych per capita, które wzrosły o 96,22%, co odpowiadało 4. pozycji w badanej grupie. Znaczącemu wzrostowi dochodów nie towarzyszyła jednak poprawa relacji nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących, a zmiany dochodów z PIT i CIT przebiegały w odmiennych kierunkach. Uzyskane wyniki wskazują, że pierwszy rok funkcjonowania nowego systemu dochodów był

dla Nowego Sącza korzystny przede wszystkim z punktu widzenia potencjału dochodowego, ale zmiany w pozostałych analizowanych aspektach kondycji finansowej miasta nie były jednoznacznie korzystne. Ze względu na krótki okres obowiązywania nowych regulacji wyniki należy traktować jako wstępną ocenę zmian towarzyszących reformie, z zachowaniem ostrożności w interpretowaniu ich jako bezpośredniego następstwa nowych rozwiązań.

Słowa kluczowe: jednostki samorządu terytorialnego, dochody JST, reforma finansów samorządowych, kondycja finansowa, miasta na prawach powiatu, Nowy Sącz.

THE IMPACT OF THE REFORM OF THE LOCAL GOVERNMENT REVENUE SYSTEM ON THE FINANCIAL CONDITION OF THE CITY OF NOWY SĄCZ – A COMPARATIVE ANALYSIS

Summary

The reform of the local government unit (LGU) revenue system, which came into force in 2025, introduced substantial changes to the mechanisms determining local government revenues, particularly those derived from personal income tax (PIT), corporate income tax (CIT), and the general subsidy system. This study assesses changes in selected aspects of Nowy Sącz's financial condition during the first year of the new LGU financing framework, with particular attention to the level and structure of revenues, the operating balance, and capital expenditure.

The study draws on data from Statistics Poland's Local Data Bank for the period 2022-2025. Nine indicators were used across three dimensions: revenue capacity and fiscal autonomy; the revenue structure associated with the reform of the LGU financing system; and the city's operating condition and development capacity. The analysis was conducted in two stages. First, changes recorded in Nowy Sącz between 2024 and 2025 were compared with the median changes observed among 66 cities with county rights. They were then assessed against trends observed in Nowy Sącz between 2022 and 2024.

The results indicate a marked strengthening of the revenue side of Nowy Sącz's budget during the first year of the new financing framework. Total revenue per capita increased by 22,60%, while own-source revenue per capita rose by 75,03%, placing Nowy Sącz fifth and seventh, respectively, among the units analysed. At the same time, the share of own-source revenue in total revenue increased by 19,28 percentage points, whereas the share of the general subsidy declined by 18,36 percentage points. Particularly strong growth was observed in capital expenditure per capita, which increased by 96,22%, placing Nowy Sącz fourth in the analysed group. However, the substantial increase in revenue was not accompanied by an improvement in the operating-surplus-to-current-revenue ratio, while PIT and CIT revenues followed divergent trends.

The findings suggest that the first year under the new revenue system was favourable to Nowy Sącz primarily in terms of revenue capacity. However, changes in the city's financial condition were not uniformly favourable across the other dimensions examined. Given the short period for which the new regulations have been in force, the findings should be considered a preliminary assessment of changes associated with the reform. Caution is therefore warranted when interpreting them as a direct consequence of the new arrangements.

Keywords: local government units, local government revenues, local government finance reform, financial condition, cities with county rights, Nowy Sącz.

Marek REICHEL

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: mreichel@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0000-0003-3358-6768

Judyta WITOWSKA

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: jwitowska@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9997-0522

NOWY MODEL FINANSOWANIA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOBEC WYZWAŃ DEMOGRAFICZNYCH

Streszczenie

Podstawy prawne gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego (JST) w Polsce wyznaczone są ustawą o finansach publicznych oraz ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Istotne zmiany w systemie finansowania samorządów zostały wprowadzone ustawą z dnia 1 października 2024 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, która zakłada nowy model ustalania dochodów JST, stosowany począwszy od 2025 roku. Jednym z głównych założeń wprowadzonej reformy było wzmocnienie i ustabilizowanie finansów JST poprzez zwiększenie ich dochodów własnych. Zmieniono m.in. sposób naliczania dochodów własnych JST z tytułu udziału w podatkach PIT i CIT, odnosząc je do dochodów podatników, a nie jak w poprzednim systemie do należnego podatku.

Pierwszy rok funkcjonowania samorządów według nowego modelu finansowania ukazał istotne zmiany w poziomie oraz strukturze dochodów JST, w tym wzrost znaczenia dochodów z tytułu udziału w podatku PIT. Powiązanie części dochodów własnych jednostek samorządu z lokalną bazą podatkową uzasadnia podjęcie dyskusji nad długookresową stabilnością finansów samorządowych w obliczu postępujących zmian demograficznych.

Prognozy demograficzne Głównego Urzędu Statystycznego zakładają, że do 2060 roku liczba mieszkańców Polski zmniejszy się do 30,9 mln, co stanowi spadek o 17,5% w stosunku do 2024 roku. Udział ludności w wieku produkcyjnym obniży się z poziomu 58,2% w 2024 roku do 48,8% w 2060 roku, a spadek liczby osób w tej grupie wiekowej może dotyczyć aż 95,4% gmin. Według analiz Banku Gospodarstwa Krajowego, zmiany demograficzne mogą prowadzić do pogorszenia sytuacji dochodowej z tytułu udziału w podatku PIT w 95,6% gmin do 2060 roku. Zmianie ulegnie też struktura gmin według liczby mieszkańców. Szacuje się, że blisko połowę samorządów (46,7%) będą stanowiły gminy z liczbą mieszkańców poniżej 5 tys.

Celem pracy jest próba oceny nowego modelu finansowania jednostek samorządu terytorialnego z punktu widzenia zmian demograficznych, które przekładają się na zmiany po stronie dochodów JST. W badaniu wykorzystano dane dotyczące finansów JST oraz prognozy demograficzne, uzupełnione przeglądem literatury, a także raportami i analizami dotyczącymi sytuacji samorządów. Przeprowadzone analizy mają pozwolić na zidentyfikowanie potencjalnych zagrożeń dla długookresowej stabilności finansowej gmin, które wynikają z jednoczesnego oddziaływania nowych zasad finansowania JST i niekorzystnych trendów demograficznych.

Słowa kluczowe: dochody własne samorządów, wyzwania demograficzne.

A NEW FINANCING MODEL FOR LOCAL GOVERNMENT UNITS IN RESPONSE TO DEMOGRAPHIC CHALLENGES

Summary

The legal framework governing the financial management of local government units (LGUs) in Poland is established by the Public Finance Act and the Act on the Revenues of Local Government Units. Significant changes to the local government financing system were introduced by the Act of 1 October 2024 on the Revenues of Local Government Units, which establishes a new model for determining LGU revenues, applicable from 2025 onwards. One of the main objectives of the reform was to strengthen and stabilise the finances of local government units by increasing their own-source revenues. The method of calculating LGUs' own-source revenues from their shares of personal income tax (PIT) and corporate income tax (CIT) was also changed, with these revenues now linked to taxpayers' income rather than, as under the previous system, to the tax due.

The first year of local governments operating under the new financing model revealed significant changes in the level and structure of LGU revenues, including an increased importance of revenues from shares in personal income tax (PIT). Linking a portion of local government units' own-source revenues to the local tax base provides grounds for discussing the long-term stability of local government finances in the face of ongoing demographic changes.

Demographic projections by Statistics Poland indicate that by 2060, Poland's population will decline to 30,9 million, representing a 17,5% decrease compared with 2024. The share of the population of working age will decrease from 58,2% in 2024 to 48,8% in 2060, while the number of people in this age group may decline in as many as 95,4% of municipalities. According to analyses conducted by Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), demographic changes may lead to a deterioration in revenues from shares in personal income tax (PIT) in 95,6% of municipalities by 2060. The structure of municipalities by population size will also change. It is estimated that nearly half of all local government units (46,7%) will be municipalities with fewer than 5,000 inhabitants.

The aim of this article is to assess the new financing model for local government units from the perspective of demographic changes and their impact on LGU revenues. The study uses data on LGU finances and demographic projections, supplemented by a review of the literature as well as reports and analyses concerning the situation of local governments. The analyses are intended to identify potential threats to the long-term financial stability of municipalities arising from the combined impact of the new LGU financing rules and unfavourable demographic trends.

Keywords: local government own-source revenues, demographic challenges.

CZĘŚĆ II.
ZAKRES ZADAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ JST
A PROBLEM ADEKWATNOŚCI DOCHODÓW

Ewa Monika KRASKA

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

e-mail: ewa.kraska@ujk.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0399-8825

Joanna ROGALSKA

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

e-mail: joanna.rogalska@ujk.edu.pl

ORCID: 0000-0002-8848-8260

ROLA SUBWENCJI OGÓLNEJ W FINANSOWANIU WOJEWÓDZTW W ŚWIETLE ZMIANY USTAWY O DOCHODACH JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORYALNEGO: WPŁYW NA KONDYCJĘ FINANSOWĄ I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ REGIONÓW

Streszczenie

Celem artykułu jest ocena roli subwencji ogólnej w systemie finansowania województw samorządowych po zmianie modelu dochodów jednostek samorządu terytorialnego, wprowadzonej ustawą z dnia 1 października 2024 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Przedmiotem analizy jest wpływ nowej konstrukcji dochodów województw na ich kondycję finansową i na możliwość realizacji celów zrównoważonego rozwoju na poziomie regionalnym. Zmiana relacji między dochodami własnymi, udziałami w PIT i CIT, a także subwencją ogólną może modyfikować zarówno stabilność dochodową województw, jak i ich potencjał rozwojowy. Problem badawczy koncentruje się na pytaniu, czy nowy model subwencji ogólnej wzmacnia równowagę finansową województw i sprzyja bardziej zrównoważonemu rozwojowi regionów.

W badaniu wykorzystane zostały dane statystyczne zgromadzone w GUS. Analiza empiryczna obejmowała 16 województw w układzie porównawczym przed oraz po wejściu w życie nowej ustawy. W pracy zastosowano metody badawcze: analizę instytucjonalno-prawną, analizę porównawczą, analizę wskaźnikową i elementy analizy statystycznej.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że od 1 stycznia 2025 roku nominalne kwoty subwencji dla województw w większości przypadków uległy znacznemu zmniejszeniu. W 2025 roku kwota subwencji uległa zmniejszeniu o 11,63%, tj. o 660 tys. zł. W 2026 roku kwota przypadająca regionom wynosi 4,34 mld zł, co oznacza spadek o 1,22 mld zł w porównaniu z rokiem poprzednim. Zgodnie z założeniem ustawodawcy, spadek ten nie powinien oznaczać uszczuplenia budżetów wojewódzkich, lecz wynika z całkowitej zmiany reguł finansowania lokalnych budżetów. Tradycyjna subwencja ogólna została ograniczona i pełni obecnie jedynie rolę uzupełnienia wyliczonych potrzeb finansowych województw. Strata ta powinna w założeniu być zrekompensowana poprzez przyznanie znacznie większych, bardziej stabilnych udziałów w lokalnych podatkach PIT i CIT. Problemem jest tutaj udział

w podatku CIT, który jest jednym z podstawowych źródeł dochodów podatkowych. Wpływy w budżetach województw zmniejszyły się w 2025 roku o blisko 24%, a w 2026 roku zakłada się ich obniżenie o kolejne 5,7%. Samorządy województw są jedyną kategorią jednostek samorządu terytorialnego, w której występuje taka sytuacja. Oznacza to, że obecny model nie zapewnia województwom stabilności finansowej porównywalnej z pozostałymi kategoriami samorządów i niezbędna jest jego dalsza reforma. Bez tego obserwowana niestabilność dochodów może ograniczyć możliwość prowadzenia wieloletniej polityki zrównoważonego rozwoju regionalnego, jak też skutkować koniecznością rezygnacji z części inwestycji albo zaciągania kolejnych zobowiązań finansowych przez samorządy województw.

Słowa kluczowe: subwencja ogólna, dochody województwa, kondycja finansowa, zrównoważony rozwój.

THE ROLE OF THE GENERAL SUBSIDY IN FINANCING VOIVODESHIPS IN THE LIGHT OF THE AMENDMENT TO THE ACT ON THE REVENUES OF LOCAL GOVERNMENT UNITS: IMPLICATIONS FOR FINANCIAL CONDITION AND SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

Summary

The aim of this article is to assess the role of the general subsidy in the financing system of self-government voivodeships following the reform of the revenue model for local government units introduced by the Act of 1 October 2024 on the Revenues of Local Government Units. The analysis focuses on the impact of the new revenue structure on the financial condition of voivodeships and their capacity to pursue sustainable development objectives at the regional level. Changes in the relative importance of own-source revenues, shares in personal income tax (PIT) and corporate income tax (CIT) revenues, and the general subsidy may affect both the revenue stability of voivodeships and their development potential. The research problem centres on whether the new general subsidy model strengthens the financial balance of voivodeships and promotes more sustainable regional development.

The study draws on statistical data compiled by Statistics Poland (GUS). The empirical analysis covers all 16 voivodeships and adopts a comparative approach, examining the periods before and after the entry into force of the new Act. The research methods employed include institutional and legal analysis, comparative analysis, ratio analysis, and elements of statistical analysis.

The findings show that, from 1 January 2025, the nominal amounts of subsidies allocated to voivodeships decreased significantly in most cases. In 2025, the amount of the subsidy decreased by 11,63%, i.e. by PLN 660,000. In 2026, the amount allocated to the regions stands at PLN 4,34 billion, representing a decrease of PLN 1,22 billion compared with the previous year. In accordance with the legislator's intention, this decrease should not result in a reduction in voivodeship budgets but rather reflects a fundamental change in the rules governing the financing of local government budgets. The traditional general subsidy has been scaled back and now serves solely to supplement the calculated financial needs of voivodeships. This reduction is intended to be offset by substantially larger and more stable shares in locally generated PIT and CIT revenues. The main concern in this context is the share of CIT revenue, which constitutes one of the principal sources of tax revenue. CIT revenues in voivodeship budgets declined by nearly 24% in 2025, while a further decrease of 5,7% is projected for 2026. Voivodeship self-governments are the only category of local government units affected in this way. This indicates that the current model does not provide voivodeships with a level

of financial stability comparable to that of other categories of local government units and therefore requires further reform. Without such reform, the observed revenue instability may constrain the ability of voivodeships to pursue long-term sustainable regional development policies and may also force them to abandon some investments or incur additional financial liabilities.

Keywords: general subsidy, voivodeship revenues, financial condition, sustainable development.

Jolanta SZOŁNO-KOGUC

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

e-mail: jolanta.szolno-koguc@umcs.pl

ORCID: 0000-0003-4745-0001

CZY GMINY POTRZEBUJĄ WŁADZTWA PODATKOWEGO?

Streszczenie

Władztwo podatkowe stanowi jeden z atrybutów samodzielności finansowej w jej wymiarze dochodowym. W modelu samorządu terytorialnego realizowanym w Polsce od początku przyjęty został ograniczony zakres władztwa podatkowego zarówno co do zasięgu przedmiotowego, jak i możliwości kompetencyjnych. Ograniczenie przedmiotowe odnosi się przede wszystkim do tzw. podatków lokalnych sensu stricto (podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowy, regulowane przepisami ustawy z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych, oraz funkcjonujące w oparciu o odrębne ustawy podatek rolny i podatek leśny), jak i w szerszym znaczeniu, uwzględniając zasilające budżety gminne, choć pobierane przez państwowe organy podatkowe: podatek od spadków i darowizn, podatek od czynności cywilnoprawnych, zryczałtowany podatek dochodowy od osób fizycznych w formie karty podatkowej. Ograniczenie kompetencyjne dotyczy możliwości kształtowania konstrukcji poszczególnych podatków. Zgodnie z wymogami konstytucyjnymi zarówno nakładanie podatków (i innych danin publicznych), jak również określanie najważniejszych elementów ich konstrukcji, tj. wskazywanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, zasad przyznawania preferencji podatkowych (ulg, umorzeń, kategorii podmiotów zwolnionych) wymaga formy ustawowej (art. 217 Konstytucji RP). Ustawy podatkowe definiują zatem też, w jakim zakresie i formie organy samorządowe mogą mieć wpływ na kształtowanie wybranych elementów, jak stawki podatkowe (w granicach ustawowych), ulgi i zwolnienia podatkowe, a wreszcie stosowanie ulg w spłacie zobowiązań podatkowych (zgodnie z art. 67a i nast. Ordynacji podatkowej). Taki ograniczony zakres władztwa podatkowego gmin (jak i pozostałych jednostek samorządu terytorialnego) uzasadniany jest potrzebą ochrony podatnika. Regulacja konstytucyjna określa też, że jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań (art. 167 ust. 1 Konstytucji RP), jak również mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie (art. 168).

Jawi się więc fundamentalne dla finansów samorządowych pytanie, czy uwzględniając aktualną sytuację, rolę i znaczenie jednostek samorządu terytorialnego, zwłaszcza poziomu gminnego, zakresu realizowanych przez nie zadań, nie powinny dysponować większą autonomią dochodową, poszerzonymi ustawowo uprawnieniami władztwa podatkowego, kształtującymi realne możliwości aktywnej polityki fiskalnej w wymiarze lokalnym.

Niniejsza praca stanowi próbę odpowiedzi na powyższe pytanie, a także wskazania szans i zagrożeń z tym związanych.

Słowa kluczowe: samodzielność dochodowa, podatki lokalne, władztwo podatkowe.

DO MUNICIPALITIES NEED TAXING POWER?

Summary

Taxing power constitutes one of the attributes of financial autonomy regarding the revenue aspect. The model of local self-government implemented in Poland has, from the outset, adopted a limited scope of taxing power concerning both the subject matter and the extent of regulatory competence. The substantive limitation applies primarily to so-called local taxes *sensu stricto* (real estate tax and transport means tax, regulated by the Act of 12 January 1991 on Local Taxes and Fees, as well as agricultural tax and forestry tax, which operate under separate acts) and, in a broader sense, to taxes that fund municipal budgets even though they are collected by state tax authorities: the inheritance and gift tax, the tax on civil law transactions, and the lump-sum personal income tax in the form of the tax card. The limitation regarding competence concerns the ability to shape the structural elements of specific taxes. In accordance with constitutional requirements, both the imposition of taxes (and other public levies) and the determination of their essential structural elements, namely, the identification of taxable entities, the objects of taxation, tax rates, and the rules for granting tax preferences, must be effected through a statutory form (Article 217 of the Constitution of the Republic of Poland). Consequently, tax statutes also define the extent and manner in which local government bodies may influence specific elements, such as tax rates (within statutory limits), tax reliefs and exemptions, and the application of relief regarding the repayment of tax liabilities (pursuant to Article 67a et seq. of the Tax Ordinance). This limited scope of taxing authority for municipalities (and other local government units) is justified by the need to protect the taxpayer. On the other hand, the Constitution stipulates that local government units are guaranteed a share of public revenues commensurate with the tasks assigned to them (Article 167, paragraph 1 of the Constitution) and possess the right to set the levels of local taxes and fees within the scope defined by statute (Article 168).

A fundamental question for local government finance thus arises: given the current situation, role, and significance of local government units, particularly at the municipal level, and the scope of tasks they perform, should they not enjoy greater revenue autonomy and expanded statutory taxing powers that would enable a genuine, active fiscal policy at the local level?

This paper attempts to answer that question and to identify the associated opportunities and risks.

Keywords: revenue autonomy, local taxes, taxing power.

Małgorzata GAŁECKA

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: malgorzata.galecka@ue.wroc.pl

ORCID: 0000-0003-1986-3140

Marzena PISZCZEK

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: pishmar@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0002-7571-7300

WPŁYW REFORMY DOCHODOWEJ Z 2025 ROKU NA NIERÓWNOŚCI FISKALNE JST: SYSTEMOWA POLARYZACJA I BRAK KOORDYNACJI Z ZEWNĘTRZNYMI INSTRUMENTAMI WSPARCIA FINANSOWEGO

Streszczenie

Głównym celem reformy dochodów jednostek samorządu terytorialnego z 2025 roku miało być ustabilizowanie ich budżetów oraz ograniczenie różnic w potencjale dochodowym. Oficjalne publikacje skupiają się na nominalnej poprawie sytuacji finansowej samorządów, pomijając jednak to, jak nowe przepisy wpłynęły na horyzontalne dysproporcje dochodowe. Zmiany nie przełożyły się na proporcjonalny wzrost zasilania poszczególnych JST – część jednostek otrzymała znacznie większe środki, co uzasadniano kalkulacją ich indywidualnych potrzeb finansowych (m.in. oświatowych czy ekologicznych). Chociaż zróżnicowanie to miało odzwierciedlać realną specyfikę zadań, ostatecznie doprowadziło do wyraźnego pogłębienia nierówności fiskalnych między gminami, stwarzając ryzyko trwałego rozwarstwienia w jakości i dostępności podstawowych usług publicznych dla mieszkańców.

W pierwszym etapie badania, w oparciu o wskaźniki Giniego oraz współczynniki zmienności, wykazano, że dysproporcje dochodowe wewnątrz poszczególnych grup gmin (miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich) uległy wyraźnemu zwiększeniu po wprowadzeniu nowych regulacji. W drugim etapie wykazano, że problem ten został dodatkowo spotęgowany przez brak powiązania nowej reformy z zewnętrznymi instrumentami wsparcia rozwoju, w tym rządowymi funduszami celowymi. Środki te, rozdzielane w sposób wysoce selektywny i punktowy, nałożyły się na zróżnicowaną bazę dochodową gmin, stając się dodatkowym czynnikiem różnicującym ich realną kondycję finansową.

Słowa kluczowe: reforma finansów JST 2025, nierówności fiskalne, potrzeby finansowe gmin, zewnętrzne instrumenty wsparcia, współczynnik Giniego.

THE IMPACT OF THE 2025 REVENUE REFORM ON FISCAL INEQUALITIES IN LOCAL GOVERNMENT UNITS: SYSTEMIC POLARIZATION AND THE LACK OF COORDINATION WITH EXTERNAL FINANCIAL SUPPORT INSTRUMENTS

Summary

The primary objective of the 2025 local government revenue reform was to stabilize municipal budgets and mitigate disparities in fiscal capacity. Official reports predominantly highlight the nominal improvement in the financial standing of local government units (LGUs), while largely overlooking the reform's impact on horizontal income disparities. The implemented changes did not yield a proportional increase in funding across all LGUs; specific units received substantially higher allocations, which was justified by the calculation of their individualized financial needs (including educational and environmental components). While this differentiation was intended to reflect task-specific expenditure requirements, it ultimately led to a pronounced deepening of horizontal fiscal inequalities among municipalities, creating a tangible risk of persistent divergence in the quality and accessibility of essential public services for residents.

In the first stage of the research, utilizing Gini coefficients and coefficients of variation, it was demonstrated that income disparities within individual municipal categories (urban, rural, and urban-rural) widened considerably following the implementation of the new regulations. In the second stage, the findings revealed that this polarization was further exacerbated by the absence of alignment between the revenue reform and external development support mechanisms, including government targeted funds. These funds, allocated in a highly selective and point-targeted manner, superimposed on the municipalities' differentiated revenue bases, acting as an additional factor that diversified their actual financial condition.

Keywords: 2025 local government finance reform, fiscal inequalities, municipal financial needs, external support instruments, Gini coefficient.

Joanna ŚMIECHOWICZ

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

e-mail: joanna.smiechowicz@o2.pl

ORCID: 0000-0003-2101-4068

ADEKWATNOŚĆ DOCHODÓW MIAST NA PRAWACH POWIATU WOBEC ROSNĄCYCH POTRZEB FINANSOWYCH ADAPTACJI DO ZMIAN KLIMATU

Streszczenie

Zmiany klimatu stanowią jedno z najważniejszych długookresowych wyzwań dla funkcjonowania i finansowania jednostek samorządu terytorialnego (JST), przy czym miasta, w szczególności duże, są bardziej narażone na fale upałów i towarzyszący im efekt miejskiej wyspy ciepła, susze i deficyty wody, nawalne deszcze prowadzące do powodzi opadowych i rzecznych, a także powodzie przybrzeżne (SPA, 2013, s. 31-32)¹. Zwiększona częstotliwość i intensywność ekstremalnych zjawisk pogodowych zmusza miasta do podejmowania działań mitygujących i adaptacyjnych do zmian klimatu. Adaptacja staje się tym samym nie tylko wyzwaniem środowiskowym i przestrzennym, lecz także istotnym wyzwaniem finansowym.

Znaczenie tego problemu wzrosło po nowelizacji ustawy – Prawo ochrony środowiska w 2024 roku, która wprowadziła obowiązek opracowania miejskich planów adaptacji (MPA) dla miast powyżej 20 tys. mieszkańców. Zmiana ta była poprzedzona projektem „44 MPA”, koordynowanym przez Ministerstwo Finansów w latach 2017-2019, w ramach którego największe polskie miasta dobrowolnie opracowały takie dokumenty. Zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami w MPA, poza m.in. identyfikacją zagrożeń klimatycznych, oceną podatności oraz zdolności adaptacyjnej miasta, wskazaniem działań adaptacyjnych, musi znaleźć się harmonogram rzeczowo-finansowy tych działań. Oznacza to formalne powiązanie planowania adaptacji z koniecznością określenia skali i struktury przyszłych potrzeb finansowych miast.

W tym kontekście niezwykle istotna jest ocena czy system dochodów JST można uznać za adekwatny wobec rosnących i długookresowych potrzeb finansowych związanych z adaptacją miast do zmian klimatu. Adekwatność należy rozpatrywać nie tylko w wymiarze ilościowym, ale też postrzegać ją w ujęciu dynamicznym, strukturalnym, przestrzennym oraz czasowym, z uwzględnieniem zróżnicowania potrzeb adaptacyjnych poszczególnych jednostek.

W analizie szczególną uwagę zwrócono na finansowanie rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury, co może stanowić przykład inwestycji o charakterze adaptacyjnym, wymagających nie tylko nakładów inwestycyjnych, lecz także długookresowego finansowania utrzymania, monitorowania i modernizacji. Pozwala to zwrócić uwagę na różnicę pomiędzy zdolnością do sfinansowania pojedynczej inwestycji a trwałą zdolnością JST do realizacji polityki adaptacyjnej.

Wystąpienie zmierza do odpowiedzi na pytanie, czy po reformie dochodów JST, miasta posiadają adekwatny potencjał, by realizować i finansować bieżące zadania adaptacyjne, ale także prowadzić długookresową i odporną na zmiany klimatu politykę rozwoju miejskiego.

Słowa kluczowe: adaptacja do zmian klimatu, finanse JST, adekwatność dochodów, finansowanie adaptacji do zmian klimatu.

¹ SPA, 2013, Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, Ministerstwo Środowiska ([https:// bip.mos.gov.pl/fileadmin/user_upload/bip/strategie_plany_programy/Strategicz-ny_plan_adaptacji_2020.pdf](https://bip.mos.gov.pl/fileadmin/user_upload/bip/strategie_plany_programy/Strategicz-ny_plan_adaptacji_2020.pdf), dostęp: 10.05.2026).

REVENUE ADEQUACY OF CITIES WITH COUNTY RIGHTS IN THE FACE OF GROWING FINANCIAL NEEDS FOR CLIMATE CHANGE ADAPTATION

Summary

Climate change constitutes one of the most significant long-term challenges for the functioning and financing of local government units (LGUs). Cities, particularly large urban areas, are more vulnerable to heatwaves and the associated urban heat island effect, droughts and water shortages, intense rainfall resulting in pluvial and fluvial flooding, as well as coastal flooding (SPA, 2013, pp. 31-32). The increasing frequency and intensity of extreme weather events compel cities to undertake mitigation and climate change adaptation measures. Adaptation has thus become not only an environmental and spatial challenge, but also a significant financial challenge.

The importance of this issue has increased following the 2024 amendment to the Environmental Protection Law, which introduced a statutory requirement for the preparation of Municipal Adaptation Plans (MPAs) for cities with more than 20,000 inhabitants. This legislative change was preceded by the “44 MPAs” project, coordinated by the Ministry of Finance in 2017-2019, under which Poland’s largest cities voluntarily developed such documents. Under the currently applicable legislation, MPAs must include, inter alia, the identification of climate-related hazards, an assessment of the city’s vulnerability and adaptive capacity, and the identification of adaptation measures, as well as a material and financial schedule for their implementation. This establishes a formal link between adaptation planning and the need to determine the scale and structure of cities’ future financial requirements.

In this context, it is particularly important to assess whether the LGU revenue system can be considered adequate in relation to the growing and long-term financial needs associated with urban climate change adaptation. Revenue adequacy should be considered not only in quantitative terms, but also from dynamic, structural, spatial, and temporal perspectives, taking into account differences in the adaptation needs of individual local government units.

Particular attention is paid to financing the development of blue-green infrastructure, which may serve as an example of adaptation-oriented investment requiring not only capital expenditure but also long-term funding for maintenance, monitoring, and modernisation. This perspective highlights the distinction between the capacity to finance an individual investment and the sustained financial capacity of LGUs to implement a long-term climate adaptation policy.

The paper aims to answer the question of whether, following the reform of the LGU revenue system, cities possess sufficient financial capacity to implement and finance not only current adaptation-related tasks, but also to pursue long-term urban development policies that are resilient to the impacts of climate change.

Keywords: climate change adaptation, local government finance, revenue adequacy, climate change adaptation financing.

Zbigniew KULAS

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Nysie
e-mail: zbyszek.kulas@gmail.com

Andrzej KRĘCICHWOST

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Nysie
e-mail: a.krecichwost@onet.pl

PODATEK KATASTRALNY – SZANSA NA ZWIĘKSZENIE DOCHODÓW WŁASNYCH JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Streszczenie

Wdrożenie systemu podatku katastralnego – opartego na wartości nieruchomości zamiast na jej powierzchni – uważane jest przez ekonomistów za potencjalne wyraźne źródło zwiększenia dochodów własnych JST. Problematyka opodatkowania nieruchomości należy do zagadnień, które od trzech dekad powracają w polskiej debacie naukowej i publicznej, nie doczekawszy się dotąd systemowego rozstrzygnięcia.

Obecnie obowiązujący model, ukształtowany zasadniczo aktem prawnym, czyli ustawą z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych, opiera się na powierzchni nieruchomości jako podstawie opodatkowania, co czyni go rozwiązaniem archaicznym na tle standardów większości państw UE i OECD, gdzie obowiązują systemy oparte na wartości nieruchomości (ad valorem). Organizacje międzynarodowe, w tym OECD, MFW, od lat rekomendują Polsce przesunięcie ciężaru opodatkowania z pracy (PIT, CIT) na majątek, wskazując na podatek od wartości nieruchomości jako daninę relatywnie najmniej szkodliwą dla wzrostu gospodarczego. Należy przy tym podkreślić, że równolegle narasta nierównowaga finansów samorządowych. Gminy ponoszą rosnące koszty zadań publicznych, mając ograniczone możliwości kreowania dochodów własnych. Reforma wprowadzona ustawą z dnia 1 października 2024 r. o podatkach JST zmienia zasady udziału samorządów we wpływach z podatków dochodowych (PIT, CIT), ale nie objęła opodatkowaniem nieruchomości – jedynego dużego podatku, wobec którego gminy mają realne władztwo podatkowe.

Pytanie badawcze brzmi następująco: Czy i pod jakimi warunkami wprowadzenie podatku katastralnego powinno trwale zwiększyć dochody własne JST? Cele szczegółowe obejmują opis znaczenia dochodów własnych dla samodzielności finansowej gmin, wskazanie wad obecnego modelu powierzchniowego, analizę budowy podatku katastralnego i doświadczeń państw, które go stosują, ocenę jego potencjału fiskalnego w Polsce, a także identyfikację barier wdrożenia.

Główna hipoteza zakłada, że podatek katastralny – rozumiany jako powszechna danina od wartości nieruchomości zasilającej budżety gmin – może istotnie zwiększyć i ustabilizować ich dochody własne, ale jego wdrożenie wymaga pokonania trzech kluczowych barier:

- technicznej (brak powszechnej taksacji);
- społecznej (ryzyko nadmiernego obciążenia gospodarstw o niskich dochodach);
- politycznych (brak porozumienia i wysoki koszt polityczny reformy).

W pracy wykorzystano analizę przepisów, krytyczny przegląd literatury, metodologię porównawczą, dane MF, GUS i NIK, a także studium przypadku z symulacji parametrycznej. Dla gminy miejsko-wiejskiej Radków (powiat kłodzki) zbudowano model porównujący obecne wpływy z trzema scenariuszami podatku katastralnego. Zakres czasowy analizy obejmuje okres 2010-2025 wraz z aktualnymi stanami debaty publicznej.

Słowa kluczowe: podatek katastralny, podatek od nieruchomości, dochody własne JST, samodzielność finansowa, opodatkowanie ad valorem.

THE CADASTRAL TAX – AN OPPORTUNITY TO INCREASE THE OWN REVENUES OF LOCAL GOVERNMENT UNITS

Summary

The implementation of a cadastral tax system – based on the value of real property rather than its surface area – is regarded by economists as a potentially significant source of increased own revenues for local government units (LGUs). The issue of property taxation belongs to those questions which have recurred in Polish academic and public debate for three decades without having yet received a systemic resolution.

The current model in force, shaped essentially by a single piece of legislation, namely the Act of 12 January 1991 on Local Taxes and Charges, is based on the surface area of the property as the tax base, which makes it an archaic solution against the standards of most EU and OECD states, where value-based (ad valorem) systems apply. International organisations, including the OECD and the IMF, have for years recommended that Poland shift the burden of taxation from labour (PIT, CIT) to wealth, pointing to the tax on property value as the levy relatively least harmful to economic growth. It should be emphasised that, in parallel, the imbalance in local government finances is deepening. Municipalities bear the rising costs of public tasks while having limited scope to generate own revenues. The reform introduced by the Act of 1 October 2024 on LGU taxes alters the rules governing local governments' share in income tax receipts (PIT, CIT), but did not extend to property taxation – the only major tax over which municipalities exercise real taxing power.

The research question is as follows: whether, and under what conditions, the introduction of a cadastral tax should permanently increase the own revenues of LGUs. The specific objectives comprise: describing the significance of own revenues for the financial autonomy of municipalities; identifying the shortcomings of the current surface-area model; analysing the design of the cadastral tax and the experience of states that apply it; assessing its fiscal potential in Poland; and identifying barriers to implementation.

The main hypothesis assumes that the cadastral tax – understood as a universal levy on property value feeding municipal budgets – may substantially increase and stabilise their own revenues, but that its implementation requires overcoming three key barriers:

- Technical (the absence of universal valuation/taxation of property).
- Social (the risk of an excessive burden on low-income households).
- Political (the lack of consensus and the high political cost of the reform).

The dissertation employs analysis of legal provisions, a critical review of the literature, a comparative methodology, data from the Ministry of Finance, Statistics Poland (GUS) and the Supreme Audit Office (NIK), as well as a case study based on a parametric simulation. For the urban-rural municipality of Radków (Kłodzko County), a model was constructed comparing current receipts with three cadastral tax scenarios. The temporal scope of the analysis covers the period 2010-2025 together with the current state of public debate.

Keywords: cadastral tax, property tax, own revenues of LGUs, financial autonomy, ad valorem taxation.

Agnieszka ZWOLENIK

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: azwolenik@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0000-0003-2299-5750

WPŁYW ZMIAN W PRZEPISACH PODATKOWYCH NA FINANSE JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORYALNEGO

Streszczenie

Celem artykułu jest ocena wpływu reform podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych, wprowadzonych w latach 2019 i 2022, na sytuację finansową jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. Problematyka ta wpisuje się w szerszą dyskusję dotyczącą samodzielności finansowej JST, stabilności ich dochodów oraz znaczenia udziałów w podatkach państwowych jako jednego z podstawowych źródeł finansowania zadań publicznych na poziomie lokalnym i regionalnym. Z perspektywy teorii finansów samorządowych istotne znaczenie ma zachowanie odpowiedniej relacji pomiędzy zakresem zadań przekazywanych samorządom a źródłami ich finansowania, zgodnie z zasadą adekwatności dochodów do realizowanych obowiązków.

Badaniem objęto pełną populację 2 808 jednostek samorządu terytorialnego w latach 2015-2024. Analizie poddano głównie zmiany poziomu dochodów JST z tytułu udziałów w podatkach PIT oraz CIT, a także ich znaczenie dla stabilności finansowej samorządów. Szczególną uwagę zwrócono na znaczenie dochodów podatkowych dla poziomu samodzielności dochodowej JST, możliwości prowadzenia polityki rozwojowej oraz zdolności do stabilnego finansowania zadań publicznych.

Wyniki wskazują, że reformy podatkowe istotnie wpłynęły na wysokość i strukturę dochodów JST. Zmiany wprowadzone w 2019 roku przyczyniły się do obniżenia realnych dochodów z udziału w PIT, a reforma z 2022 roku oddziaływała również na poziom dochodów ogółem jednostek. Jednocześnie stwierdzono wzrost zmienności dochodów i zróżnicowanie skutków reform pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Uzyskane wyniki potwierdzają, że zmiany w konstrukcji podatków dochodowych mogą w istotnym stopniu wpływać na samodzielność, bezpieczeństwo i stabilność finansową sektora samorządowego, a tym samym na możliwości realizacji zadań własnych oraz przedsięwzięć rozwojowych.

Słowa kluczowe: dochody jednostek samorządu terytorialnego, udziały w podatkach dochodowych, reformy podatkowe, ryzyko fiskalne.

THE IMPACT OF CHANGES IN TAX LEGISLATION ON THE FINANCIAL SITUATION OF LOCAL GOVERNMENT UNITS

Summary

The aim of the article is to assess the impact of personal and corporate income tax reforms introduced in 2019 and 2022 on the financial situation of local government units in Poland. This issue forms part of the broader discussion on the financial autonomy of local government units, the stability of their revenues, and the importance of shares in state taxes as one of the main sources of financing public tasks at the local and regional levels. From the perspective of local government finance theory, particular importance is attached to maintaining an appropriate relationship between the scope of tasks assigned to local governments and the sources of their financing, in accordance with the principle of adequacy of revenues to the responsibilities performed.

The study covered the entire population of 2,808 local government units over the period 2015-2024. The analysis focused primarily on changes in the level of revenues generated by local government units from their shares in personal income tax (PIT) and corporate income tax (CIT), as well as on the significance of these revenues for the financial stability of local governments. Particular attention was paid to the role of tax revenues in determining the degree of revenue autonomy of local government units, their capacity to pursue development policies, and their ability to ensure stable financing of public tasks.

The results indicate that the tax reforms had a significant impact on both the level and structure of local government revenues. The changes introduced in 2019 contributed to a decline in real revenues from shares in PIT, while the 2022 reform also affected the overall level of local government revenues. At the same time, an increase in revenue volatility was observed, along with considerable variation in the effects of the reforms across individual local government units.

The findings confirm that changes in the design of income taxes may significantly affect the financial autonomy, security, and stability of the local government sector, and consequently its capacity to perform its own statutory tasks and implement development projects.

Keywords: local government revenues, shares in income taxes, tax reforms, fiscal risk.

Halina RECHUL

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: hrechul@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0000-0002-7191-8914

Bartłomiej WRONA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: wronab@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0003-3418-7080

NADWYŻKA OPERACYJNA A WYDATKI MAJĄTKOWE JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORYALNEGO W POLSCE

Streszczenie

Jednostki samorządu terytorialnego stanowią istotną i jedną z liczniejszych grup podmiotów tworzących sektor publiczny. Z uzyskiwanych dochodów realizują szereg zadań nazywanych zadaniami własnymi. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce funkcjonuje w oparciu o ustawę o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz ustawę o finansach publicznych. Ważnym problemem – zarówno w ujęciu teoretycznym, jak też praktycznym – jest istota równowagi budżetowej. Równowaga budżetowa to taki stan budżetu, w którym wydatki znajdują pokrycie w dochodach. Różnica między dochodami a wydatkami budżetu jednostek samorządu terytorialnego stanowi odpowiednio nadwyżkę lub deficyt budżetu. Pojęcie nadwyżki operacyjnej oraz metodologię jej obliczania można sformułować na podstawie obowiązujących przepisów zawartych w ustawie o finansach publicznych. Na wysokość nadwyżki operacyjnej wpływa wiele czynników, a do najistotniejszych zaliczyć należy strukturę dochodów i wydatków bieżących jednostek samorządu terytorialnego.

Przedmiotem badań jest sytuacja finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2016-2025, ze szczególnym uwzględnieniem zdolności do generowania nadwyżki operacyjnej, struktury wydatków budżetowych, poziomu wydatków majątkowych oraz zobowiązań. Analizą objęto podstawowe kategorie jednostek samorządu terytorialnego, tj. gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty i województwa. Głównym celem badania jest ocena zmian zachodzących w sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2025 oraz identyfikacja zależności pomiędzy ich zdolnością do generowania nadwyżki operacyjnej a poziomem aktywności inwestycyjnej i zadłużenia. W badaniu zastosowano połączenie metod analizy ekonomiczno-finansowej oraz metod statystycznych. Wykorzystano metody statystyki opisowej, analizę dynamiki i struktury badanych kategorii budżetowych oraz współczynnik korelacji liniowej Pearsona.

Wyniki badań wskazują na zróżnicowanie siły i kierunku zależności między nadwyżką operacyjną a wydatkami majątkowymi w poszczególnych typach jednostek samorządu terytorialnego. Przeprowadzone badanie pozwala stwierdzić, że nadwyżka operacyjna stanowi istotny element potencjału inwestycyjnego i bezpieczeństwa finansowego jednostek samorządu terytorialnego, jednak nie jest samodzielnym czynnikiem determinującym poziom ich wydatków majątkowych.

Słowa kluczowe: nadwyżka operacyjna, wydatki majątkowe, jednostki samorządu terytorialnego, finanse samorządowe.

OPERATING SURPLUS AND CAPITAL EXPENDITURE OF LOCAL GOVERNMENT UNITS IN POLAND

Summary

Local government units constitute an important and one of the largest groups of entities within the public sector. They use the revenues they generate to perform a wide range of tasks referred to as their own responsibilities. The financial management of local government units in Poland is governed by the Act on Local Government Unit Revenues and the Public Finance Act. An important issue, both from a theoretical and practical perspective, is the concept of budgetary balance. Budgetary balance refers to a situation in which budget expenditure is fully covered by budget revenue. The difference between the revenue and expenditure of local government units constitutes, respectively, a budget surplus or a budget deficit. The concept of operating surplus and the methodology for its calculation can be defined on the basis of the applicable provisions of the Public Finance Act. The level of operating surplus is influenced by numerous factors, the most important of which include the structure of current revenue and current expenditure of local government units.

The subject of the study is the financial situation of local government units in Poland in the years 2016-2025, with particular emphasis on their capacity to generate an operating surplus, the structure of budget expenditure, the level of capital expenditure, and liabilities. The analysis covers the main categories of local government units, namely municipalities, cities with county rights, counties, and regions. The main objective of the study is to assess changes in the financial situation of local government units between 2016 and 2025 and to identify the relationships between their capacity to generate an operating surplus and the level of investment activity and indebtedness. The study combines methods of economic and financial analysis with statistical methods. Descriptive statistics, analysis of the dynamics and structure of the budgetary categories under examination, and Pearson's linear correlation coefficient were applied.

The results indicate differences in both the strength and direction of the relationship between operating surplus and capital expenditure across the various types of local government units. The findings demonstrate that operating surplus is an important component of the investment capacity and financial security of local government units; however, it is not, in itself, a factor that determines the level of their capital expenditure.

Keywords: operating surplus, capital expenditure, local government units, local government finance.

Joanna NIŻNIK

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: niznikj@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0003-3124-6663

STABILNOŚĆ FINANSOWA SZPITALI W POLSCE: WYZWANIA I PERSPEKTYWY

Streszczenie

Celem artykułu jest ocena kondycji finansowej szpitali działających w formie samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (SP ZOZ) z wykorzystaniem analizy przychodów, struktury kosztów działalności operacyjnej, a także wskaźników zadłużenia i płynności finansowej. Szczególny nacisk położono na analizę kosztów wynagrodzeń, które stanowią najistotniejszą pozycję kosztową w działalności szpitali. Znaczenie tej kategorii kosztów wynika zarówno z jej wysokiego udziału w kosztach ogółem, jak też z utrzymującej się w ostatnich latach dynamicznej tendencji wzrostowej.

Uzupełnieniem przeprowadzonej analizy jest porównanie wynagrodzeń lekarzy oraz pielęgniarek w państwach Unii Europejskiej, dokonane zarówno w wartościach nominalnych, jak również w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce. Tło analizy stanowią rozważania dotyczące poziomu finansowania systemów ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem publicznych wydatków zdrowotnych wyrażonych jako udział w PKB oraz w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

W opracowaniu wykorzystano dane wtórne pochodzące z baz Eurostatu i OECD, Biuletynów Statystycznych Ministra Zdrowia i raportów zdrowotnych Związku Powiatów Polskich. Zastosowane metody badawcze obejmowały analizę opisową, analizę porównawczą w ujęciu czasowym i klasyczne metody wnioskowania naukowego, takie jak analiza, synteza, dedukcja oraz indukcja.

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że jednym z istotnych czynników pogarszającej się sytuacji finansowej wielu szpitali jest systematyczny wzrost kosztów pracy, przy jednoczesnym niedostosowaniu poziomu finansowania świadczeń zdrowotnych do rzeczywistych kosztów funkcjonowania podmiotów leczniczych.

Słowa kluczowe: szpitale działające w formie samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (SP ZOZ), finansowanie szpitali, wydatki na ochronę zdrowia.

FINANCIAL STABILITY OF POLISH HOSPITALS: CHALLENGES, FUNDING CONSTRAINTS AND FUTURE PROSPECTS

Summary

This article aims to evaluate the financial condition of hospitals operating as Independent Public Healthcare Institutions (SP ZOZs) based on an analysis of revenues, operating cost structures, and key indicators of indebtedness and financial liquidity. Particular emphasis is placed on labour costs, which constitute the largest component of hospital operating expenses. The relevance of this cost category stems both from its considerable contribution to total costs and from the sustained upward trajectory it has exhibited in recent years.

In addition, a comparative analysis of physicians' and nurses' remuneration across European Union Member States is conducted, considering both nominal wage levels and remuneration relative to average earnings in the economy. This analysis is embedded in a broader examination of healthcare financing, with particular emphasis on public health expenditure measured as a share of GDP and in per capita terms.

The empirical analysis was based on secondary data derived from the databases of Eurostat and the OECD, the Statistical Bulletins of the Polish Ministry of Health, and healthcare reports issued by the Association of Polish Counties. The study employed descriptive and comparative methods, including time-series comparisons, together with classical approaches to scientific inquiry, such as analysis, synthesis, deductive reasoning, and inductive reasoning.

The results of the analysis indicate that the deteriorating financial condition of many hospitals can be attributed, to a considerable extent, to the sustained growth in labour costs and the failure of healthcare funding mechanisms to adequately reflect the actual costs of service provision.

Keywords: hospitals operating as Independent Public Healthcare Institutions (SP ZOZ), hospital funding, healthcare expenditure.

CZĘŚĆ III.
REALIZACJA INWESTYCJI PRZEZ GMINY
WOBEC OGRANICZEŃ WYNIKAJĄCYCH
Z OBOWIĄZUJĄCYCH REGUŁ FISKALNYCH

Małgorzata Anna WĘGRZYŃSKA

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

e-mail: malgorzata.wegrzynska@up.poznan.pl

ORCID: 0000-0003-3967-2632

RACHUNKOWOŚĆ JAKO ŹRÓDŁO OCENY SKUTKÓW REFORMY FINANSOWANIA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Streszczenie

Reformy systemu finansowania jednostek samorządu terytorialnego (JST) stanowią istotny element kształtowania stabilności finansów publicznych oraz warunków realizacji zadań publicznych na poziomie lokalnym i regionalnym. Zmiany w zakresie mechanizmów zasilania finansowego samorządów wpływają na poziom i strukturę dochodów, możliwości planowania wydatków oraz zdolność JST do zapewnienia ciągłości i jakości świadczonych usług publicznych. Ocena skutków tych zmian wymaga wykorzystania wiarygodnych źródeł informacji, wśród których szczególne znaczenie posiada rachunkowość jednostek samorządu terytorialnego.

Celem artykułu jest określenie znaczenia rachunkowości jako źródła informacji umożliwiającego ocenę skutków reformy finansowania JST, a także wskazanie możliwości wykorzystania danych rachunkowych i sprawozdawczych w analizie zmian zachodzących w gospodarce finansowej samorządów. Problem badawczy sformułowano w postaci pytania: w jakim zakresie informacje generowane przez system rachunkowości JST umożliwiają ocenę rzeczywistych skutków reformy finansowania jednostek samorządu terytorialnego?

W artykule przyjęto hipotezę, że rachunkowość jednostek samorządu terytorialnego, poprzez dostarczanie usystematyzowanych danych finansowych i sprawozdawczych, stanowi podstawowe narzędzie umożliwiające obiektywną ocenę wpływu reform finansowania na sytuację ekonomiczno-finansową JST.

W opracowaniu zastosowano metodę analizy literatury przedmiotu, aktów prawnych oraz analizę danych pochodzących ze sprawozdawczości finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Przedmiotem oceny były w szczególności zmiany w zakresie poziomu i struktury dochodów, wydatków, wyniku finansowego oraz możliwości realizacji zadań publicznych przez JST.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że rachunkowość JST pełni nie tylko funkcję ewidencyjną, kontrolną i sprawozdawczą, ale też stanowi istotne źródło informacji zarządczej, wspierające ocenę skuteczności polityki finansowej państwa wobec samorządów. Odpowiednie wykorzystanie danych rachunkowych pozwala na identyfikację skutków reform, ocenę ich wpływu na poszczególne grupy jednostek oraz wskazanie obszarów wymagających dalszych działań doskonalących. Jakość i zakres informacji generowanych przez system rachunkowości mają więc kluczowe znaczenie dla zapewnienia transparentności, porównywalności i efektywnego monitorowania zmian w systemie finansowania jednostek samorządu terytorialnego.

Słowa kluczowe: rachunkowość JST, finanse publiczne, reforma finansowania samorządu terytorialnego, sprawozdawczość finansowa, informacja ekonomiczna.

ACCOUNTING AS A SOURCE OF INFORMATION FOR ASSESSING THE EFFECTS OF FINANCING REFORMS IN LOCAL GOVERNMENT UNITS

Summary

Reforms of the financing system of local government units (LGUs) constitute an important element in shaping the stability of public finances and determining the conditions for the implementation of public tasks at the local and regional levels. Changes in the mechanisms of financial support for local governments affect the level and structure of revenues, expenditure planning possibilities, and the ability of LGUs to ensure the continuity and quality of public services provided. Assessing the effects of these changes requires the use of reliable sources of information, among which the accounting system of local government units plays a particularly important role.

The aim of the article is to determine the importance of accounting as a source of information enabling the assessment of the effects of LGU financing reform and to indicate the possibilities of using accounting and reporting data in analysing changes occurring in the financial management of local governments. The research problem was formulated as the following question: To what extent does information generated by the accounting system of LGUs enable the assessment of the actual effects of the reform of the financing system of local government units?

The article adopts the hypothesis that the accounting system of local government units, by providing structured financial and reporting data, constitutes a fundamental tool enabling an objective assessment of the impact of financing reforms on the economic and financial condition of LGUs.

The study applies the methods of literature analysis, analysis of legal regulations, and analysis of data derived from the financial reporting of local government units. The assessment focuses particularly on changes in the level and structure of revenues, expenditures, financial results, and the ability of LGUs to perform public tasks.

The analysis indicates that accounting in LGUs serves not only an evidential, control, and reporting function but also constitutes an important source of management information supporting the assessment of the effectiveness of the state's financial policy towards local governments. Appropriate use of accounting data enables the identification of the effects of reforms, assessment of their impact on particular groups of units, and indication of areas requiring further improvement. Therefore, the quality and scope of information generated by the accounting system are of key importance for ensuring transparency, comparability, and effective monitoring of changes in the financing system of local government units.

Keywords: accounting of local government units, public finance, local government financing reform, financial reporting, economic information.

Aldona STANDAR

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

e-mail: aldona.standar@up.poznan.pl

ORCID: 0000-0001-8491-5360

Agnieszka KOZERA

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

e-mail: agnieszka.kozera@up.poznan.pl

ORCID: 0000-0002-6370-0026

Łukasz SATOŁA

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

e-mail: lukasz.satola@urk.edu.pl

ORCID: 0000-0001-6714-4568

CZY POTENCJAŁ DOCHODOWY RÓŻNICUJE INWESTYCJE GMIN W GOSPODARKE NISKOEMISYJNĄ? ANALIZA GMIN WIEJSKICH I MIEJSKO-WIEJSKICH W POLSCE

Streszczenie

Aktywność inwestycyjna gmin jest silnie powiązana z ich potencjałem dochodowym. Znacznie słabiej rozpoznane pozostaje jednak to, czy zależność ta występuje też w przypadku inwestycji w gospodarkę niskoemisyjną współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej (UE). Problem ten jest szczególnie istotny w odniesieniu do gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, które zwykle mają bardziej ograniczoną bazę dochodową niż większe ośrodki miejskie, a jednocześnie są silnie zróżnicowane funkcjonalno-przestrzennie. W ich przypadku realizacja projektów niskoemisyjnych może zależeć nie tylko od zasobności finansowej, lecz także od dostępności środków zewnętrznych, zdolności aplikacyjnej oraz uwarunkowań regionalnych.

Celem badań jest ocena zależności między potencjałem dochodowym gmin wiejskich i miejsko-wiejskich a ich aktywnością inwestycyjną, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji w zakresie gospodarki niskoemisyjnej współfinansowanych ze środków UE. Poszukiwano odpowiedzi na pytania badawcze: (1) czy potencjał dochodowy gmin jest związany z poziomem ich aktywności inwestycyjnej ogółem, (2) czy charakter tej zależności jest podobny w przypadku inwestycji ogółem i inwestycji w gospodarkę niskoemisyjną, (3) czy gminy o wyższym potencjale dochodowym częściej realizowały projekty w zakresie gospodarki niskoemisyjnej.

Badanie przeprowadzono dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (2 175 jednostek). Analizą objęto skumulowane dochody ogółem i własne, a także wydatki inwestycyjne z lat 2014-2023. Szczególną uwagę poświęcono projektom z zakresu gospodarki niskoemisyjnej współfinansowanym ze środków UE w perspektywie finansowej 2014-2020. W badaniu zastosowano metody statystyki opisowej do oceny poziomu i zróżnicowania potencjału dochodowego i aktywności inwestycyjnej gmin, analizę korelacji i analizę korespondencji do identyfikacji zależności między badanymi zjawiskami oraz model logitowy do oceny znaczenia wybranych czynników dla prawdopodobieństwa realizacji projektów niskoemisyjnych.

Uzyskane wyniki wskazują, że potencjał dochodowy wyraźnie różnicuje ogólną aktywność inwestycyjną gmin, a jego związek z inwestycjami niskoemisyjnymi jest słabszy i bardziej złożony. Realizacja projektów współfinansowanych ze środków UE zależy nie tylko od zasobności dochodowej, lecz także od uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz regionalnych, a jak również jakości kapitału ludzkiego lokalnych władz.

Słowa kluczowe: potencjał dochodowy gmin, dochody własne, wydatki inwestycyjne, gospodarka niskoemisyjna, gminy wiejskie, gminy miejsko-wiejskie, środki Unii Europejskiej, analiza korespondencji, model logitowy.

DOES REVENUE POTENTIAL DIFFERENTIATE MUNICIPAL INVESTMENT IN THE LOW-CARBON ECONOMY? EVIDENCE FROM RURAL AND URBAN-RURAL MUNICIPALITIES IN POLAND

Summary

Municipal investment activity is closely associated with municipalities' revenue potential. However, considerably less is known about whether this relationship also applies to low-carbon investments co-financed by the European Union (EU). This issue is particularly relevant for rural and urban-rural municipalities, which generally have a more limited revenue base than larger urban centres while exhibiting substantial functional and spatial diversity. In these municipalities, the implementation of low-carbon projects may depend not only on financial capacity but also on access to external funding, administrative capacity to prepare and manage projects, and regional conditions.

The aim of this study is to examine the relationship between the revenue potential of rural and urban-rural municipalities and their investment activity, with particular emphasis on low-carbon investments co-financed by the EU. The study addresses the following research questions: (1) Is municipal revenue potential associated with the overall level of investment activity? (2) Does the nature of this relationship differ between total investment and low-carbon investment? (3) Were municipalities with higher revenue potential more likely to implement low-carbon projects?

The study covers 2,175 rural and urban-rural municipalities in Poland. The analysis is based on cumulative total revenues, own-source revenues, and investment expenditures for the period 2014-2023, with particular attention given to low-carbon projects co-financed under the 2014-2020 EU programming period. Descriptive statistical methods were used to assess the level and variation of municipal revenue potential and investment activity. Correlation analysis and correspondence analysis were applied to identify relationships between the analysed variables, while a logistic regression model was employed to evaluate the importance of selected factors in explaining the probability of implementing low-carbon projects.

The findings indicate that revenue potential is an important determinant of overall municipal investment activity, whereas its relationship with low-carbon investment is weaker and more complex. The implementation of EU co-financed low-carbon projects depends not only on municipal revenue capacity but also on functional and spatial characteristics, regional conditions, and the quality of local governments' human capital.

Keywords: municipal revenue potential, low-carbon economy, local government investment, rural municipalities, urban-rural municipalities, European Union funds, correspondence analysis, logistic regression model.

Małgorzata GRZĄBA-WŁOSZEK

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: malgorzata.grzaba@ue.katowice.pl

ORCID: 0000-0002-6443-8613

EFEKTYWNOŚĆ WYDATKÓW NA UTRZYMANIE ZIELENI NA PRZYKŁADZIE MIAST NA PRAWACH POWIATU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Streszczenie

Kształtowanie infrastruktury zieleni miejskiej jest istotnym elementem lokalnej polityki ekologicznej miast. Utrzymanie tej infrastruktury wiąże się z regularnym wydatkowaniem środków publicznych, stanowiąc przy tym obciążenie dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Mając na uwadze ograniczoność zasobów i możliwości finansowania dóbr publicznych, również w przypadku utrzymania zieleni, uzasadnione jest regularne badanie efektywności alokowanych środków publicznych przeznaczonych na to zadanie.

Celem głównym badań jest zatem ocena efektywności wydatków na utrzymanie zieleni na przykładzie miast na prawach powiatu województwa śląskiego. W postępowaniu badawczym wykorzystano metodę analizy wskaźnikowej oraz metodę Data Envelopment Analysis (DEA) w wariantcie ukierunkowanym na nakłady. Badanie zostało przeprowadzone dla wszystkich 19 miast na prawach powiatu województwa śląskiego. Przeprowadzone analizy pozwoliły na wykazanie istotnych asymetrii w efektywności tych wydatków w badanych jednostkach samorządu terytorialnego, niezależnie od ich możliwości pozyskiwania dochodów publicznych. W badaniu zidentyfikowano miasta odznaczające się najwyższym poziomem efektywności realizowanych działań w zakresie utrzymania zieleni, a także przedstawiono rekomendacje dla pozostałych miast w zakresie optymalizacji ich wydatków przeznaczonych na to zadanie.

Słowa kluczowe: utrzymanie zieleni, efektywność wydatków publicznych, finanse samorządowe, Data Envelopment Analysis (DEA).

**THE EFFICIENCY OF EXPENDITURES ON GREEN SPACE MAINTENANCE:
A CASE STUDY OF CITIES WITH POWIAT RIGHTS
IN THE SILESIAN VOIVODESHIP**

Summary

Shaping urban green infrastructure is an essential element of local environmental policy in cities. The maintenance of this infrastructure involves regular expenditures of public funds, thereby imposing a burden on the budgets of local government units. Given the resource constraints and limited options for funding public goods—including green space maintenance—it is fully justified to regularly evaluate the efficiency of public funds allocated to this task.

Therefore, the main objective of this study is to assess the efficiency of expenditures on green space maintenance, using cities with powiat rights in the Silesian Voivodeship as a case study. The research procedure utilized financial ratio analysis alongside the Data Envelopment Analysis (DEA) method in an input-oriented model. The study was conducted across all 19 cities with powiat rights in the Silesian Voivodeship. The analysis revealed significant asymmetries in expenditure efficiency among the studied local government units, regardless of their capacity to generate public revenues. The study identified cities demonstrating the highest efficiency in green space maintenance activities and formulated recommendations for the remaining municipalities regarding the optimization of their related expenditures.

Keywords: urban green space, public expenditure efficiency, local government finance, Data Envelopment Analysis (DEA).

Katarzyna MAJ-SERWATKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: katarzyna.maj@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0003-0312-3359

Anna WICHOWSKA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: anna.wichowska@uwm.edu.pl

ORCID: 0000-0003-2862-4424

IDENTYFIKACJA RYZYK W ABSORPCJI ŚRODKÓW UNIJNYCH PRZEZ JST NA PRZYKŁADZIE KRAJOWEGO PLANU ODBUDOWY I ZWIĘKSZANIA ODPORNOŚCI

Streszczenie

Środki z budżetu Unii Europejskiej i innych źródeł zagranicznych od blisko trzech dekad odgrywają istotną rolę w realizacji zadań publicznych oraz finansowaniu rozwoju jednostek samorządu terytorialnego (JST). Szczególnym przykładem takiego wsparcia jest Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), będący mechanizmem finansowania odbudowy potencjału gospodarczego po pandemii COVID-19, a także wzmacniania odporności instytucjonalnej i finansowej. Jednak korzystanie z funduszy zewnętrznych, w tym środków unijnych, wiąże się z pewnymi zagrożeniami.

Mając na uwadze powyższe przesłanki, Autorki podjęły problem badawczy dotyczący ryzyka w działalności JST w kontekście wykorzystania środków unijnych. Stąd głównym celem opracowania była identyfikacja ryzyk związanych z absorpcją środków unijnych przez JST na przykładzie KPO, ze szczególnym uwzględnieniem ryzyka finansowego JST. Zastosowane metody badawcze obejmują krytyczną analizę literatury przedmiotu z obszaru ryzyka w działalności JST, analizę dokumentów związanych z KPO i ocenę ryzyka finansowego na podstawie analizy wybranych wskaźników finansowych za lata 2020-2024.

Badania wykazały, że ryzyko czasu związane ze stosunkowo krótkim okresem absorpcji środków może okazać się jedną z poważniejszych barier w procesie ich wykorzystania. Pozostałe zidentyfikowane rodzaje ryzyka nie stanowią znaczącej przeszkody w tym zakresie. Sytuacja finansowa JST w badanym okresie była stabilna i nie zagrażała procesowi wykorzystywania środków z KPO, a tym samym ryzyko finansowe jest niskie. Wyniki badań mają charakter uniwersalny, zwłaszcza w odniesieniu do środków unijnych.

Słowa kluczowe: jednostki samorządu terytorialnego, Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności, ryzyko, fundusze unijne.

IDENTIFICATION OF RISKS IN EU FUNDS ABSORPTION BY LGU BASED ON THE NATIONAL RECOVERY AND RESILIENCE PLAN

Summary

For nearly three decades, funds from the European Union budget and other foreign sources have played a significant role in implementing public tasks and financing the development of local government units (LGUs). A particular example of such support is the National Recovery and Resilience Plan (NRRP), a mechanism for financing the reconstruction of economic potential after the COVID-19 pandemic and strengthening institutional and financial resilience. However, the use of external funds, including EU funds, carries certain risks.

With the above premises in mind, the authors addressed the research problem of risk in the functioning of LGUs in the context of the use of EU funds. Therefore, the main goal of the study was to identify risks associated with the absorption of EU funds by LGUs, using NRRPs as an example, with particular emphasis on LGUs' financial risk. The research methods used include a critical analysis of the literature on risk in LGU functioning, an analysis of documents related to NRRP, and an assessment of financial risk based on the analysis of selected financial indicators for the years 2020-2024.

The research showed that the time risk associated with the relatively short absorption period of funds may prove to be one of the most significant barriers to their utilization. The other identified risks do not pose a significant obstacle in this regard. The financial situation of LGU during the analyzed period was stable and did not threaten the utilization of funds from the NRRP, thus the financial risk is low. The research findings are universal, especially in relation to EU funds.

Keywords: local government units, National Recovery and Resilience Plan, risk, EU funds.

Paweł MALINOWSKI

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: pmalinowski@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0009-0006-3262-1356

AI W ADMINISTRACJI – ZAGROŻENIE CZY REALNA POMOC? PERSPEKTYWA OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH I WZRUSZALNOŚCI DECYZJI ADMINISTRACYJNYCH

Streszczenie

Rozwój narzędzi opartych na sztucznej inteligencji prowadzi do istotnych zmian w sposobie funkcjonowania administracji publicznej. Systemy AI postrzegane są jako narzędzie zwiększające efektywność działania organów administracji, usprawniające analizę dużych zbiorów danych, automatyzujące powtarzalne czynności oraz wspierające procesy decyzyjne. Jednocześnie ich wykorzystanie rodzi szereg pytań dotyczących zgodności z zasadami państwa prawa, ochrony danych osobowych i zapewnienia obywatelom skutecznej ochrony prawnej.

Celem wystąpienia jest analiza możliwości oraz ograniczeń wykorzystania sztucznej inteligencji w administracji publicznej z perspektywy ochrony danych osobowych i trwałości rozstrzygnięć administracyjnych. W referacie zostanie podjęta próba odpowiedzi na pytanie, czy AI stanowi jedynie narzędzie wspomagające pracę urzędników, czy też może w przyszłości odgrywać coraz większą rolę w procesie podejmowania decyzji administracyjnych.

Szczególne uwaga zostanie poświęcona zagadnieniu przetwarzania danych osobowych przez systemy wykorzystujące modele sztucznej inteligencji, w tym problemom związanym z przejrzystością działania algorytmów, minimalizacją danych, rozliczalnością administratora i zapewnieniem odpowiedniego nadzoru człowieka nad procesami opartymi na automatyzacji. Analizie zostaną poddane także wymagania wynikające z RODO oraz regulacji AI Act w zakresie wykorzystywania systemów wysokiego ryzyka przez podmioty publiczne.

W dalszej części wystąpienia omówiony zostanie wpływ wykorzystania AI na prawidłowość i trwałość decyzji administracyjnych. Rozważone zostanie, czy nieprawidłowości związane z funkcjonowaniem systemów algorytmicznych, błędy przetwarzania danych lub naruszenie obowiązków informacyjnych mogą prowadzić do wadliwości rozstrzygnięć administracyjnych i stanowić podstawę ich wzruszenia w przewidzianych prawem trybach. Autor stawia tezę, że skuteczne wdrażanie sztucznej inteligencji w administracji wymaga zachowania rzeczywistej kontroli człowieka nad procesem decyzyjnym, jak też zapewnienia przejrzystości oraz weryfikowalności działania wykorzystywanych narzędzi.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, administracja publiczna, e-administracja, RODO, AI Act, dane osobowe, decyzja administracyjna, wzruszalność decyzji administracyjnych, automatyzacja procesów administracyjnych, nadzór człowieka.

AI IN PUBLIC ADMINISTRATION – THREAT OR REAL SUPPORT? THE PERSPECTIVE OF PERSONAL DATA PROTECTION AND REVERSIBILITY OF ADMINISTRATIVE DECISIONS

Summary

The development of artificial intelligence (AI) tools is driving significant changes in the functioning of public administration. AI systems are viewed as tools that enhance the efficiency of administrative bodies, streamline the analysis of large datasets, automate repetitive tasks, and support decision-making processes. At the same time, their use raises a number of questions regarding compliance with the rule of law, personal data protection, and the provision of effective legal protection for citizens.

This presentation aims to analyze the possibilities and limitations of using artificial intelligence in public administration, specifically from the perspectives of personal data protection and the stability of administrative decisions. The paper will address the question of whether AI serves merely as a tool to assist officials or if it might play an increasingly significant role in the administrative decision-making process in the future.

Particular attention will be paid to the processing of personal data by systems utilizing AI models, including issues related to algorithmic transparency, data minimization, controller accountability, and ensuring appropriate human oversight of automated processes. The analysis will also cover requirements arising from the GDPR and the AI Act regarding the use of high-risk systems by public entities.

Subsequently, the presentation will discuss the impact of AI usage on the correctness and stability of administrative decisions. It will consider whether irregularities in the functioning of algorithmic systems, data processing errors, or breaches of information obligations could render administrative decisions defective and provide grounds for their overturning through legally prescribed procedures. The author posits that the effective implementation of artificial intelligence in administration requires maintaining genuine human control over the decision-making process and ensuring the transparency and verifiability of the tools employed.

Keywords: artificial intelligence, public administration, e-administration, GDPR, AI Act, personal data, administrative decision, revocability of administrative decisions, automation of administrative processes, human oversight.

Mariola MAMCARCZYK

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: mamcarcm@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0003-0316-533X

SPORT JAKO INWESTYCJA CZY KOSZT? ANALIZA DOCHODÓW I WYDATKÓW JST W OBSZARZE KULTURY FIZYCZNEJ

Streszczenie

Sport i kultura fizyczna stanowią jeden z obszarów działalności jednostek samorządu terytorialnego, na który można spojrzeć z dwóch perspektyw. Jedną to postrzeganie sportu jako kosztu realizacji zadań publicznych i odpowiedź na potrzeby wspólnoty samorządowej. Drugą to długofalowa inwestycja w zdrowie, dobrostan i aktywność mieszkańców, rozwój kapitału społecznego, a także tworzenie warunków sprzyjających osiągnięciu wyników sportowych. Osiągnięcia wymagają talentu i pracy zawodników, ale również odpowiedniej infrastruktury, zaplecza organizacyjnego czy wsparcia na poziomie lokalnym.

Cel wystąpienia to nie tylko analiza zmian w dochodach oraz wydatkach jednostek samorządu terytorialnego w obszarze kultury fizycznej w perspektywie 10 lat, ale też próba odpowiedzi na pytanie, czy wydatki te należy postrzegać głównie jako koszt realizacji zadań własnych JST, czy też jako inwestycję w rozwój lokalny. Szczególne znaczenie w analizie przypisano zmianom wynikającym z wejścia w życie ustawy z dnia 1 października 2024 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Analiza pozwala spojrzeć na finansowanie sportu nie tylko przez pryzmat nominalnych kwot, lecz również w kontekście zmieniających się możliwości dochodowych JST i konkurencji pomiędzy poszczególnymi obszarami realizacji zadań publicznych, zwłaszcza w sytuacji ciągłej zmiany w otoczeniu. W rozważania włączono szerszy kontekst społeczno-gospodarczy oraz geopolityczny, w tym konsekwencje wojny w Ukrainie, a co za tym idzie – dodatkowe wyzwania stojące przed samorządami. Wobec tego istotnym pytaniem staje się miejsce kultury fizycznej w hierarchii lokalnych wydatków publicznych.

W prezentowanym ujęciu sportu nie powinno się traktować wyłącznie jako wydatek „kosztowy”, ale nawet w warunkach ograniczonych zasobów finansowych może być uznany za inwestycję przynoszącą długookresowe korzyści społeczne, zdrowotne oraz rozwojowe. Sposób finansowania kultury fizycznej może być tym samym ważnym elementem myślenia o jakości życia mieszkańców i przyszłości lokalnych wspólnot.

Słowa kluczowe: sport, kultura fizyczna, budżet, ustawa o dochodach JST.

SPORT AS AN INVESTMENT OR A COST? AN ANALYSIS OF LOCAL GOVERNMENT REVENUES AND EXPENDITURES ON SPORT AND PHYSICAL ACTIVITY

Summary

Sport and physical culture constitute one of the areas of activity of local government units (LGUs) that can be viewed from two perspectives. The first is to perceive sport as a cost of delivering public services and responding to the needs of the local community. The second is to view it as a long-term investment in the health, well-being, and physical activity of residents, the development of social capital, and the creation of conditions conducive to sporting achievements. Such achievements require not only the talent and commitment of athletes, but also adequate infrastructure, organizational capacity, and support at the local level.

The aim of the presentation is not only to analyze changes in local government revenues and expenditures in the field of physical culture over a ten-year period, but also to address the question of whether such expenditures should be viewed primarily as a cost of fulfilling the statutory responsibilities of local governments or rather as an investment in local development. Particular attention is paid to changes resulting from the entry into force of the Act of 1 October 2024 on the Revenues of Local Government Units.

The analysis considers sport financing not only in terms of nominal amounts, but also in the context of changing revenue capacities of local governments and competition among different areas of public service provision, particularly in an environment of continuous change. The analysis also incorporates a broader socio-economic and geopolitical context, including the consequences of the war in Ukraine and the resulting additional challenges faced by local governments. Against this backdrop, an important question concerns the position of physical culture within the hierarchy of local public expenditures.

From this perspective, sport should not be regarded solely as a cost-generating expenditure. Even under conditions of constrained financial resources, it may be considered an investment generating long-term social, health, and developmental benefits. The way in which physical culture is financed may therefore constitute an important element in shaping the quality of life of residents and the future development of local communities.

Keywords: sport, physical activity, local government finance, local government budget, Local Government Revenue Act.

Monika TUREK-RADWAN

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: turekm@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0002-5166-7476

Anna MAZURCZAK-MĄKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: mazurcza@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0003-1723-5167

WPŁYW NIEFINANSOWYCH CZYNNIKÓW ESG NA STABILNOŚĆ I EFEKTYWNOŚĆ FINANSÓW PUBLICZNYCH

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza wpływu niefinansowych czynników ESG na stabilność oraz efektywność finansów publicznych. Zbadano, czy ryzyka wynikające z uwarunkowań środowiskowych, społecznych i związanych z łańcem zarządczym mają coraz większe znaczenie dla planowania budżetowego, zarządzania długiem publicznym oraz zdolności podmiotów publicznych do realizacji powierzonych im zadań.

Badanie opiera się na przeglądzie literatury krajowej oraz zagranicznej, analizie obowiązujących regulacji prawnych i wybranych przykładach dobrych praktyk w zakresie uwzględniania czynników ESG w zarządzaniu sektorem publicznym.

Wyniki wskazują, że nieuwzględnianie ryzyk związanych z ESG w zarządzaniu finansami publicznymi może prowadzić do ograniczenia zdolności fiskalnej oraz obniżenia efektywności realizacji zadań publicznych. Jednocześnie włączenie czynników ESG do procesów zarządzania finansami może sprzyjać długoterminowej stabilności i odporności finansów publicznych. Artykuł wnosi wkład do literatury przedmiotu poprzez analizę czynników ESG z perspektywy finansów publicznych, podczas gdy dotychczasowe badania koncentrowały się przede wszystkim na sektorze prywatnym. Poszerza tym samym dyskusję dotyczącą ryzyka niefinansowego, wskazując na jego znaczenie dla stabilności fiskalnej, zarządzania długiem publicznym i realizacji zadań publicznych. Badanie podkreśla również potrzebę podejścia holistycznego, integrującego ryzyko finansowe oraz niefinansowe w procesie zarządzania finansami publicznymi.

Słowa kluczowe: finanse publiczne, zrównoważony rozwój, ESG, ryzyko, sprawozdawczość niefinansowa.

THE IMPACT OF NON-FINANCIAL ESG FACTORS ON THE STABILITY AND EFFICIENCY OF PUBLIC FINANCE

Summary

The aim of this article is to analyze the impact of non-financial ESG factors on the stability and efficiency of public finances. It also examines whether risks arising from environmental, social, and governance factors increasingly affect budget planning, public debt management, and the capacity of public entities to effectively perform their tasks.

The study is based on a review of national and international literature, an analysis of the applicable legal and regulatory framework, and selected examples of good practices related to the integration of ESG factors into public sector management. The findings indicate that failure to incorporate ESG-related risks into public finance management may reduce fiscal capacity and negatively affect the effective delivery of public tasks. At the same time, integrating ESG factors into financial management processes may contribute to the long-term stability and resilience of public finances.

The article contributes to the literature by examining ESG factors from a public finance perspective, whereas previous research has predominantly focused on the private sector. It extends the discussion on non-financial risk by highlighting its relevance to fiscal stability, public debt management, and the delivery of public tasks. The study also emphasizes the need for a holistic approach that integrates financial and non-financial risks into public finance management.

Keywords: public finance, sustainable development, ESG, risk, non-financial reporting.

Joanna MARCISZ

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: jmarcisz@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0009-0004-5917-7609

Alicja BONARSKA-TREIT

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

e-mail: atreit@ans-ns.edu.pl

ORCID: 0000-0001-7187-6657

ZNACZENIE POSTAW GENERACJI Z DLA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO W JEDNOSTKACH SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie uogólnionej charakterystyki pracownika reprezentującego Generację Z, a także skonfrontowanie specyfiki tego pokolenia z aktualnymi wyzwaniami i uwarunkowaniami współczesnego rynku pracy. Szczególną uwagę poświęcono postawom i oczekiwaniom młodego pokolenia, związanym z edukacją, rozwojem zawodowym, procesem ustawicznego podnoszenia kwalifikacji, zdobywaniem nowych kompetencji oraz kształtowaniem własnej ścieżki kariery zawodowej. Analizie poddano również potencjalne konsekwencje tych postaw dla funkcjonowania współczesnych organizacji, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządu terytorialnego.

W artykule podjęto próbę określenia, w jakim zakresie specyficzne dla Generacji Z podejście do pracy, edukacji i rozwoju osobistego może wpływać na sposób funkcjonowania organizacji samorządowych, ich zdolność do adaptacji do zmieniających się warunków otoczenia i możliwość budowania długofalowego potencjału kadrowego. Zwrócono uwagę na znaczenie kompetencji przedstawicieli młodego pokolenia, a w tym ich otwartość na nowe technologie, elastyczność, gotowość do uczenia się, poszukiwania nowych rozwiązań oraz potrzeby podejmowania działań umożliwiających rozwój osobisty i zawodowy.

Podstawę opracowania artykułu stanowił przegląd dostępnej literatury przedmiotu, jak również analiza wyników dotychczas przeprowadzonych badań dotyczących Generacji Z. Przeprowadzona analiza ma charakter teoretyczny i stanowi punkt wyjścia do dalszych badań empirycznych. Tworzy głównie podstawę metodologiczną i merytoryczną do przygotowania i przeprowadzenia badań wśród przedstawicieli Generacji Z zamieszkujących i funkcjonujących na rynku pracy Sądecczyzny. Uzyskane w przyszłości wyniki badań empirycznych pozwolą na pogłębienie wiedzy dotyczącej specyfiki młodego pokolenia oraz identyfikację czynników determinujących jego aktywność edukacyjną i zawodową, a także rekomendacji dla organizacji w zakresie skutecznego zarządzania potencjałem młodych pracowników.

Słowa kluczowe: Generacja Z, postawy, rynek pracy.

THE SIGNIFICANCE OF GENERATION Z ATTITUDES FOR HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN LOCAL GOVERNMENT UNITS

Summary

The aim of this article is to present a generalised profile of an employee representing Generation Z and to confront the characteristics of this generation with the current challenges and conditions of the contemporary labour market. Particular attention is devoted to the attitudes and expectations of the younger generation regarding education, professional development, lifelong learning, the continuous improvement of qualifications, the acquisition of new competencies, and the shaping of individual career paths. The analysis also considers the potential consequences of these attitudes for the functioning of contemporary organisations, with particular emphasis on local government units.

The article attempts to determine the extent to which Generation Z's specific approach to work, education, and personal development may influence the functioning of local government organisations, their ability to adapt to changing environmental conditions, and their capacity to build long-term human resource potential. Attention is drawn to the competencies of representatives of the younger generation, including their openness to new technologies, flexibility, willingness to learn, readiness to seek new solutions, and their need to undertake activities that enable personal and professional development.

The article is based on a review of the available literature on the subject and an analysis of the findings of previous research concerning Generation Z. The analysis is theoretical in nature and constitutes a starting point for further empirical research. In particular, it provides a methodological and substantive foundation for the preparation and conduct of research among representatives of Generation Z living and participating in the labour market in the region of Sądecczyzna. The results of future empirical research will make it possible to deepen knowledge of the specific characteristics of the younger generation and to identify the factors determining their educational and professional activity, as well as to formulate recommendations for organisations regarding the effective management of the potential of young employees.

Keywords: Generation Z, attitudes, labour market.

Wydział Nauk Ekonomicznych
Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
ul. Aleje Wolności 38, 33-300 Nowy Sącz
tel.: 18 443 53 02, 547 56 04, 547 56 05
e-mail: we@ans-ns.edu.pl, konferencjakeif@ans-ns.edu.pl
<https://www.ans-ns.edu.pl/we>